

YARGIDA YETKİNLİK / KEMÂLÂT KRİTERLERİ

THE CRITERIA OF EXCELLENT JUSTICE / JUDGEMENT

Mükemmel Türk Hâkimlerine ve Türk Yargısında ideale giden yolda karınca misali bir cehddir / bir gayreddir / mütevazı bir sadâdır / samimi bir teşebbüsdür.

“İnsanı sevmeyen insana hizmet edilemez. kendini (hâkim bizzat kendisini) tanımadan ve insan (hâkimin muhatabı) tanınmadan, insan yargılanamaz.”

“Excellence On Judgement Requires Excellent Judges”

Atilla PINAR*

Özet: Şüphesiz ki dünyanın her yerinde halk /insanlar /kamu-oyu; “İyi Eğitilmiş /Kalifiye Hâkimler” bekler, umar ve hakeder. İyi hâkimler mükemmelliği takip etmelidir. Asil, akil ve mütevazı Türk hâkimleri kazai hizmetlerinin her saniyesinde hatırlamalıdır ki verecekleri her bir karar insanların; mülkiyet haklarını, özgürlüklerini ve dahi hayatlarını doğrudan etkileyecektir. Kendilerini adalete vakfetmiş Türk hâkimleri, tarafların anlaşmazlıklarına adil bir çözüm beklediği bir ortamda bizzat kendilerinden kaynaklanan bir başka anlaşmazlığa (ihlale) neden olmamak zorundadırlar. Gereksiz yere uzatılan yargılamalar çoğunlukla haksız tarafın hak etmediği bir yarar elde etmesine (durumdan nemalanmasına) neden olmakta ve haklı tarafı da fakirliğe /sefaletle sürükleyebilmektedir. Akil bir hâkim haklı tarafı zarara uğratmamak için her zaman basiretli olmalı ve bu öngörüyle hareket etmelidir.

Mükemmel yargılama ve mükemmel hüküm bizzat ve tamamen iyi insanlar (Mükemmel Hâkimler) eliyle mümkündür. Nitekim adil yargılama ve makul süreye dair esaslı deyimler vardır. Bunlardan bazıları; “Ertelenmiş /geciktirilmiş bir hak, inkâr edilmiş bir haktır.”, “Geciken adalet adaletsizliktir /insafsızlıktır.”, “Geciken adalet, inkâr edilmiş adalettir.” gibi.

* Ankara Tüketici Mahkemesi Hakimi

Anahtar Kelimeler: Mükemmel yargılama, mükemmel hâkimler, merhamet, insan sevgisi, hukuk ve insan bilgisi, bilim aşkı, tevazu, nezaket, idarecilik kabiliyeti, samimiyet, sabır, vicdan, eşit bakış, yaş ve ehliyet, tecrübe, olgunluk, liyakat, sürekli eğitim, edep, adap, sağlık.

Abstract: Without doubt, the public expects and deserves “well-trained” judges all around the world. Good judges must pursue excellence. Modest, wise and noble Turkish judges must remember in every seconds of their service that each single decision of them affects directly upon the property, liberty, and even life of the human beings. Dedicated Turkish judges have to cause no failure while the parties are awaiting a fair judgment for their legal dispute. Unnecessarily extended trials mostly make the unfair parties get undeserved gains or put the just parties into poverty. An enlightened / wise judge always has to foresee not to hurt the right side.

Perfect judgment could only and exactly be served by good people, by excellent judges. In fact, there are some idioms about faulty judiciary such as: “A right delayed is a right denied.” Or “Justice denied anywhere diminishes justice everywhere.” or “Delay in justice is injustice.” or “Justice delayed is justice denied.” and “Nulli vendemus, nulli negabimus, aut differemus, rectum aut justiciam.” (To no one will we sell, to no one will we refuse or delay, right or justice. Magna Carta Libertatum, Article 40.)

GİRİŞ

Kurulan ve söylenen her cümle bir telkindir. Her cümle pozitif veya negatif manada (ister emir kipiyle olsun isterse lütfen moduyla) kişiye yapması veya yapmaması gerekeni telkin eder.

Bu manada en etkili ve kalıcı telkin yöntemi ise eğitimidir. Sürekli eğitim ise sürekli telkin demektir.

Bizler bugüne kadar yargıda pozitif telkinin (Eğitimin /Sürekli Eğitimin) gücünü maalesef pek kavrayamadık veya negatifine maruz kaldık / maruz bıraktık.

Dilenirse denememize evvelerden ve de eskimeyenlerden, hem de Doğu’dan, Batı’dan ve Orta’dan (Anadolu’dan) cümleler aktararak başlayalım.

Doğu’dan birinci karakterimiz Nuşirevan-ı Adîl;

“Zulüm (adaletsizlik) devlete, nankörlük¹ nimete zeval (son) verir.”

Doğu’dan ikinci karakterimiz Nizam-ül mülk;

“Küfr ile belki amma zulm (adaletsizlik) ile paydâr kalmaz memleket.”²

(Nizam-ül mülk’ün idare teorisinde “adalet” sine qua non ‘olmazsa olmaz’ bir şart olarak takdim edilir.)

“Güzel zamanlar adil hükümdarların hüküm sürdüğü zamanlardır. Adalet hâkim olunca ihsan da hâkim olur. Nitekim adaletin olduğu yerde civanmertlik de vardır.”³

Batı’dan, İngiliz Kralı 8. Henry’nin Başyargıcı olan (Böylelikle anlıyoruz ki kendisi bir hâkimmiş.) Thomas MORE Utopia adlı eserinde;

“Bir devletin gelişmesi de, yıkılması da o devleti yönetenlerin ve hâkimlerin elindedir.”

Orta’dan, (Anadolu’dan) Mevlana Celâlettin-i Rumî;

“İyiler giderler, güzel âdetleri kalır. Kötülerden geriye ise zulüm (adaletsizlik) ve kötülük kalır.”

Demişlerdir.

Yine kültürümüzde; “İnsanlar gidecekleri yere göre yaşarlar.” denilmektedir.

“Adliyelerde neler/ nasıl/ ne için / kimin için yapılmaktadır?” sorusu sadece davacı-davalı-sanık-avukat gibi sınırlı bir kitlenin merak ettiği bir husus değildir. Aksine bu soru sadece ilgililerince değil tüm toplumca ve (Bugün Avrupa İnsan Hakları Mahkemesince denetlenildiği gibi) tüm insanlıkça izlenmekte, gözlenmekte, denetlenmekte ve Yargımızla / Yargı Teşkilatımızla ilgili olumlu veya olumsuz kanaat oluşturulmaktadır.

Şüphesiz ki dünyanın her yerinde insanlar/ halk/ kamuoyu; “İyi

¹ ‘Nan’; Farsça’da ekmek demektir ve ‘nankörlük’ ise ekmeğe kör bakan, ekmek veren ele / iradeye ihanet eden anlamına gelir.

² Nizam-ül Mülk /Siyasetnâme sayfa xxiii, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Hasan Ali Yücel Klasikler Dizisi, III. Baskı

³ Nizam-ül Mülk /Siyasetnâme sayfa 64, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Hasan Ali Yücel Klasikler Dizisi, III. Baskı

Eğitilmiş / Sürekli Eğitilen/ Kalifiye/ Vizyon sahib / -hakîm, fehîm, müstakîm, emîn, mekîn ve metîn sıfatlarıyla donanmış / donatılmış” Profesyonel Hâkimler bekler, umar ve hakeder. Hizmet standardı/ donanımı yüksek hâkimler, mükemmelliği takip etmelidir. Asil, akil ve mütevazı hâkimler hizmetlerinin her saniyesinde hatırlamalıdır ki verecekleri her bir karar insanların; mülkiyet haklarını, özgürlüklerini ve dahi hayatlarını doğrudan etkileyecektir. Kendilerini adalete adanmış/ vakfetmiş hâkimler, tarafların anlaşmazlıklarına adil çözüm beklediği bir ortamda bizzat kendilerinden kaynaklanan bir başka anlaşmazlığa (ihlale) neden olmamak zorundadırlar. Örneğin; gereksiz yere uzatılan yargılamalar çoğunlukla haksız tarafın hak etmediği bir yarar elde etmesine (durumdan nemalanmasına) neden olmakta ve haklı tarafı da fakirliğe/ sefaletle sürükleyebilmektedir. Akil bir hâkim haklı tarafı zarara uğratmamak için her zaman basiretli olmalı ve bu öngörüyle hareket etmelidir.

Ceza yargılamasında da hâkim tam donanımlı olmalıdır ki, yargılaması makul sürede bitsin ve hükmü de adil olsun.

Ara sonuç olarak mükemmel yargılama ve mükemmel hüküm bizzat ve müstakillen iyi/ güzel /mütebessim /adil insanlar (Mükemmel Hâkimler) eliyle mümkündür.

Bu meyanda hâkimin (diğer tüm mesleklerde olduğu gibi) karakteri / mizacı / insan kalitesi hukuk bilgisinden ve tecrübesinden çok daha önemlidir.

Bu konsepte göre ve en kaba tarifiyle hâkimin 2 türlü niteliğinden bahsolunabilir; 1) Objektif, doğrudan ölçülebilir nitelikleri ki, yaşı, fiziği, sağlığı, baktığı davalardaki tecrübesi, v.s. bunlardandır. 2) Sübjektif ve şahsi özellikleri ki, bu husus kısaca hâkimin karakteri / mizacı olarak adlandırılabilir. Örneğin; sabır, maksimum nezaket, doğruluk, dürüstlük, tarafsızlık, kolay kolay (aslında ve esasında asla) öfkelenmeme ve kızmama, tarafları, insanları sabır ve nezaketle dinleme ve bunların tam aksi hallerden kaçınarak egoist, asabi, agresif, nezaketsiz olmama gibi hususlardır.

Esasında her insanın mizacı/ kişiliği farklı ise de hâkimlikte bunun bir asgari normunun /standardının olması önemlidir. Dolayısıyla her hâkimin kişiliği ne kadar değişik olsa da hâkimliğin standart bir

kalıbının (Hâkim karakterini/Hâkimin karakteristik özelliklerinin) tanımının yapılmasının artık zamanı geldi diye düşünülmektedir. Dolayısıyla hâkimin şahsi özelliklerinin belki standart hale çevrilmesi çok daha isabetli olacaktır.

Bu da hâkimin karakteri/ ideal vasıfları olarak tanımlanırsa mahzuru olmaz diye değerlendirilmektedir.

Hâkimin niteliklerinden en önemli husus olan karakter diğer tüm özelliklerin üzerinde /üstündedir. Hatta burada karakterle ilgili olarak daha da ileri giderek 'hâkimliğin özü /temeli /esas; nezaket ve sabırdır' dersek bu bir mübalağa sayılmamalıdır.

Basit mottolar /sözler genellikle her meslekte farkındalığın gelişimine pozitif katkı yapar. Örneğin "Paylaşmak; (problemin-muhatabın) farkında olunduğunu fark ettirmektir/ umursamaktır /önemsemektir." gibi. Ne zaman ki paylaşmanın gücü fark edilir, esaslı değişimler artık muhtemel, belki muhakkaktır.

Paylaşmanın en bariz örneği de mesleki alandaki her türlü çalışmanın teşvik edildiği bu tip enstitüleşen eğitim faaliyetleri, bir manada fiili akademiye dönüşen Yargıda Sürekli Eğitim ve Profesyonel Gelişim seminerleridir.

Sürekli eğitim her hâkim (gerçekte insana hizmet eden her bir memuriyet veya servis) için gereklidir. Ancak yargıda eğitimden (belki sürekli eğitimden) kasıt hâkimlikte bilgi, tecrübe ve karakter üzerine inşa edilen ve bunları artırmaya /geliştirmeye hizmet eden eğitimidir.

Eğitimin önemine dair de geçmişe göz atılırsa;

"Tahsîl-i kemâlât kem âlât ile olmaz." (Lâedrî / Anonim)

(Uygunsuz yollardan yürünerek olgunluk kazanmak imkânsızdır.⁴)

Kuvvetli ve samimi şekilde inanıyoruz ki; acı, hüznün, gam, tasa ve keder paylaşıldıkça azalır. Mutluluk ise bunun tam tersine paylaşım artar. Yine bilgi, irfan ve farkındalık da paylaşım ile yayılır, artar ve genişler. Özellikle günümüzün dijital çağında ve internet sayesinde bilgiye erişim (son derece hızlı ve ucuz bazen bedava şekilde) mümkün

⁴ İskender Pala /Hoş Sadâ /Kapı Yayınları, sayfa 62

hale gelmiştir. Bu ise insanoğlunun şu ana kadar gerçekleştirdiği belki en esaslı reform olarak tanımlanabilir.

Adil yargılama ve en önemli parametrelerinden (Belki en yaygın adli arızanın kaynağı/ dayanağı) olan makul süreye dair şu ana kadar rastladığımız bir demet deyim de aşağıda arz edilmiştir.

Bunlar;

“A right delayed is a right denied.”

“Geciken bir hak, inkâr edilmiş/ reddedilmiş bir haktır.”, Martin Luther King, Jr.

“Justice denied anywhere diminishes justice everywhere.”,

“Adaletin bir yerde inkârı, her yerde inkârdır.”, Martin Luther King, Jr.

“True peace is not merely the absence of tension: it is the presence of justice.”

“Gerçek barış sadece gerilim yokluğu değildir, gerçek huzur adaletin varlığıdır / ortaya çıkmasıdır / gerçekleşmesidir.” Martin Luther King, Jr.⁵

“Delay in justice is injustice.”

“Adalette gecikme adaletsizliktir.” Walter Savage Landor.⁶

“Justice delayed is justice denied.”

“Geciken adalet, inkâr edilmiş / reddedilmiş adalettir.”

William Ewart Gladstone veya William Penn.⁷

Bu deyim aynı zamanda 1215 tarihli Magna Carta Libertatum'da⁸ (Büyük Özgürlükler Layihasında / Bildirgesinde / Belgesinde) da mevcuttur. Bu da Belgenin 40. maddesinde belirtilen;

“Nulli vendemus, nulli negabimus, aut differemus, rectum aut justiciam.”

⁵ <http://www.inspiration-oasis.com/martin-luther-king-quotes.html#Justice>

⁶ http://thinkexist.com/quotation/delay_in_justice_is/197197.html

⁷ http://en.wikipedia.org/wiki/Justice_delayed_is_justice_denied

⁸ http://tr.wikipedia.org/wiki/magna_carta

"To no one will we sell, to no one will we deny or delay, right or justice."⁹

"Kimseye satmayacağımız, reddetmeyeceğimiz veya geciktirmeyeceğimiz şeyler; hak veya adalettir." cümlesidir.¹⁰

Şu halde yargı bağımsızlığının sorumsuzluk, yargısal takdirin keyfilik olarak algılanamayacağı/ algılanmaması gerektiği açıktır. Zamanında ve isabetle tecelli etmeyen bir adaletin ise bizzat adaletsizliğin ta kendisi olduğu az evvel arz olunmuştur.

Toplumdan, sosyal konulardan ve sosyal meselelerden izole olmuş/ edilmiş ve de sürekli değişen hukuka bigâne/ ilgisiz/ yabancı kalmış bir yargı, bağımsız yargının bedeli değildir. Bağımsız yargıdan kasıt asla bu olmamalıdır.

Türk Yargı Teşkilatı değildir; vahşi despotlar, vicdansız zorbalar, sapkın Neronlar, hak tanımaz Nemrudlar, kibri izanını dumura uğratmış Firavunlar, gaddar zalimler, kendine tapınan narsistler, benmerkezci egoistler ve hazcı hedonistlerden mürekkep bir şebeke.

Bilakis Türk Yargı Teşkilatı; hakîm, fehîm, müstakîm, emîn, mekîn ve metîn sıfatlarıyla donanmış, irfanı ve vicdanı temayüz etmiş, diri ve hassas kalp taşıyan, merhamet / rikkat sahibi, kalbi ve kafası /

⁹ Justice; adalet, hak, yargı, dürüstlük, doğruluk, Hâkim, Injustice; haksızlık, adaletsizlik, insafsızlık, Delay; geciktirmek, ertelemek, gecikmek, geç kalmak; oyalamak, oyalanmak, alıkoymak, savsaklamak, Deny; reddetmek, inkâr etmek, yalanlamak, yadsımak; mahrum etmek, yoksun bırakmak,

¹⁰ Denied; reddedilmiş, inkâr edilmiş, yalanlanmış, mahrum edilmiş
http://books.google.com.tr/books?id=DeQYXYMBtwgC&pg=PA761&lpg=PA761&dq=nullum+vendemus&source=bl&ots=CU1llZcb7J&sig=2asmXdBBFa3BVeERBFGEWktP7gU&hl=tr&sa=X&ei=c6FHUaGTJoiktAaD6YH4BQ&sqi=2&ved=0CEQQ6AEwBQ#v=onepage&q=nullum%20vendemus&f=false
http://books.google.com.tr/books?id=-yL4B0q4k1UC&pg=PA2014&lpg=PA2014&dq=nullum+vendemus&source=bl&ots=7g8bG_ke70&sig=zcrDJHA_nzMHCg2QTBCKDF8-woY&hl=tr&sa=X&ei=c6FHUaGTJoiktAaD6YH4BQ&sqi=2&ved=0CDcQ6AEwAg#v=onepage&q=nullum%20vendemus&f=false
http://books.google.com.tr/books?id=EZJoSq45EPQC&pg=PT297&dq=differemus&hl=tr&sa=X&ei=ZqRHUZb1HsSxPLfkgeAK&ved=0CF4Q6AEwCA
http://books.google.com.tr/books?id=WKhLAAAAYAAJ&pg=PA3&dq=differemus&hl=tr&sa=X&ei=ZqRHUZb1HsSxPLfkgeAK&ved=0CDAQ6AEwAA#v=onepage&q=differemus&f=false

beyni ve gönlü barışık, batınındaki insan sevgisi zahirine yansımış, sadece ve sadece insana hizmet eden, hukuka hakikaten ram olmuş, hakka saygılı, her / cümle canı bir ve eşit gören, hiç kimseden tebessümü esirgemeyen, incitmeden hiçbir gönlü adaleti tevzi / hakkı teslim eden, her hâlden anlayan (empati yapan), hâli (uyuşmazlığı/ nizayı) halleden, kinden/ gazezden/ hasedden/ fesaddan beri, haksız menfaatten geri, hatır ve gönülle iş yapmaktan öte duran, tepeden tırnağa samimi, insan oğlu/ insan kızı insanlardan oluşan bir meslek ocağıdır/ bir akademidir/ bir ailedir/ bir hizmet sınıfıdır.

HÂKİM KİMDİR/HÂKİMİN VASIFLARI NEDİR?

Hâlihazırda ve meri mevzuatımızda (işin doğrusu bir anlamda uluslararası literatürde) hâkimin kim olduğu veya olması gerektiğine dair herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır.

HÂKİM VE SAVCININ MECELLE, BANGOLAR VE BUDAPEŞTE İLKELERİNE GÖRE VASIFLARI NELERDİR?;

Hâkim ve savcının Mecelle, Bangolar ve Budapeşte ilkelerine göre vasıflarına göz atıldığında dikkati çeken hususlar vardır.

Bunlar da şunlardır;

- 1- Hâkimin kim olduğu ve vasıfları Bangalore İlkelerinde tanımlanmamıştır. Ancak uyması gereken etik ilkeler tanımlanmıştır.
- 2- Savcının kim olduğu ve vasıfları Budapeşte İlkelerinde tanımlanmamıştır. Lakin meslek icrasında gözetmesi gereken etik prensipler düzenlenmiştir.
- 3- Hâkimin kim olduğu ve vasıfları Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye’de tanımlanmıştır. Ayrıca bugünün etik kavramları adap başlığı altında ve müstakillen ve de bizzat aynen vasıfların belirlendiği gibi aynı kanunla düzenlenmiştir.
- 4- Hâkimin evsafı / vasıfları hususunda Mecelle dışında şu ana kadar milli veya mukayeseli hukukta herhangi bir yasal düzenlemeye henüz rastlanamamıştır. Şu halde Mecelle’mizin arz olunacak düzenlemesinin halen en üstün evrensel değer olduğu cümlesi bir iddiadan öte bir vakıanın tespiti / bir hakkın teslimi olacaktır.

Bu meyanda bu konuda kafa yoran ve ürün veren kişiler de yoktur denemez. Örnek kabilinden arz edilecek olunursa ABD'den Yüksek Yargıç Edward F. HENNESSEY'in¹¹ Yazdığı 'Excellent Judges /Mükemmel Hâkimler' kitabı örnek gösterilebilir.

TÜRK HUKUK TARİHİNE BU GÖZLE BAKILDIĞINDA

Rastlanan kaynak 1869 tarihli Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye'dir. Toplamda 16 kitaptan oluşmaktadır. Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye'nin "Hüküm ve hâkimlikten" bahseden 16. kitabının 1. babının 1, 2, 3 ve 4. fasıllarında hâkimin vasıfları, adabı, vazifesi ve yargılama şekilleri düzenlenmiştir.

MECELLE-İ AHKÂM-I ADLİYE KANUNU'NA BAKILDIĞINDA; ONALTINCI KİTAP. HÜKÜM ve HÂKİMLİKTEN BAHSEDEN KİTAPTIR.

Hüküm ve Hâkimlik hakkında olup bir önsözle dört bölümden ibarettir.

ÖNSÖZ: Bazı hukuk terimleri hakkındadır.

1. BÖLÜM: Hâkimlere dair olup dört fasıldan ibarettir.

1. FASIL: Hâkimlerin vasıfları/nitelikleri hakkındadır.

2. FASIL: Hâkimin hareket ve davranışı hakkındadır.

3. FASIL: Hâkimin görevleri hakkındadır.

4. FASIL: Muhakeme şekli hakkındadır.

¹¹ Edward Hennessey; ABD'nin Massachusetts Eyaletinde önce hukuk ve ceza davaları avukatlığı, sonra 5 yıl kürsü hâkimliği, ardından da son 13 yılı Temyiz Mahkemesi Başkanlığı olmak üzere 18 yıl Temyiz Mahkemesi Üyesi, derken 1 yıl Amerikan Baş yargıçları "Temyiz Mahkemesi Başkanları" Ulusal Konferans Başkanlığı ve ayrıca Eyalet Mahkemeleri Merkezinin Başkanlığını yapmıştır. Yazdığı 'Excellent Judges / Mükemmel Hâkimler' kitabı "Sürekli Eğitim" Continuing Education ve 'Profesyonel Gelişim' Professional Development kavramları kapsamında 1979 yılında kurulan ve amacı Massachusetts Hâkimlerine mesleki anlamda hizmet olan Flaschner Adalet Enstitüsü'nde (Flaschner Judicial Institute) halen ders kitabı olarak okutulmakta / eğitim materyali olarak kullanılmaktadır.

2. BÖLÜM: Kararlarla ilgili olup iki fasıldan ibarettir.

1. FASIL: Kararın şartları hakkındadır.

2. FASIL: Gıyapta verilen karar hakkındadır.

3. BÖLÜM: Hüküm verildikten sonra davanın tekrar görülmesi hakkındadır.

4. BÖLÜM: Tahkimle ilgili meseleler hakkındadır.

- "HÂKİMİN VASIFLARI" başlıklı 1. Fasil;

- Madde 1792 – Hâkim; hakîm, fehîm, müstakîm, emîn, mekîn ve metîn olmalıdır.

(Hakîm ; âlim, bilgin, haklı ve haksızı ayırıp hak ve adalet üzere hükmeden.

Fehîm ; akıllı, zeki, anlayışlı.

Müstakîm ; doğru, eğri olmayan, hilesiz, temiz, dürüst.

Emîn ; emniyetli, kendine inanılan, itimat edilen, güvenilir.

Mekîn ; vakarlı, temkinli, yerleşmiş, oturmuş, sakin.

Metîn ; sağlam, kendine güvenilir olan, metanet sahibi, dayanıklı.)

- Madde 1793 – Hâkim; hukukî konulara ve yargılama usulüne vakıf ve bunları davanın taraflarına tatbik ve meseleyi çözmeye muktedir olmalıdır.

- Madde 1794 – Hâkim temyiz kudretine haiz olmalıdır. (İyiye kötüden ayırt edebilmelidir.)

Bundan dolayı; küçük çocuk veya bunak veya kör veya tarafların kuvvetli seslerini işitemeyecek derecede sağır olan kişi hâkim olamaz.

Denilmektedir.

HÂKİM VE SAVCIDA YETKİNLİK KRİTERLERİ

1) FAAL VE PAK BİR KALBE-VİCDANA SAHİP OLMAK

Tüm bu metnin merkezinde KALP bulunmakla ve kalp her bir bölümün neredeyse iksiri olmakla burada kalbe dair müstakil bir ba-

his açılması gerektiği değerlendirilmiştir.

“Aklın yoksa yandın. Ya kalbin yoksa, o zaman sen zaten yoksun ki.” Mevlana Celâlettin-i Rumî

Kültürümüzde, toplumumuzda, halkımız arasında ve de dünyamızda kalple ilgili o kadar çok deyim/ deyiş/ atasözü vardır ki meselenin ehemmiyeti izahtan varestedir.

Bunlardan bazıları;

“Kalpsiz adam”, “Vicdansız insan”, “Taş kalpli insan.”, “Kalbini karartmak.”, “Kalbini bir yana bırakmak.”, “Kalbini / ruhunu şeytana satmak.”, “Kalbine mukayyet olmak.” “Kalbini temiz tutmak.”, “Kalpten sevmek.” v.b. olarak sayılabilir.

Kalb ve vicdana dair evrenselleşen deyim ve cümleler;

- “Gözün beğendiğini kalp de beğenir.” Çerkez atasözü
- “Kalp ağlamazsa göz ağlamaz.” Kafkas atasözü
- “Aklen halledilemeyen nice güç şeyler vardır ki ancak kalben çözülebilir.” Avient
- “Kalb bütün erdemleri kendinde toplamıştır. Ama bütün kötülükler de oradadır.” Andersen
- “Kalb kör olduktan sonra, gözün görmesinde pek yarar yoktur.” Hz Ali
- “Kalb ne ile doluysa, dudaklardan o dökülür.” Goethe
- “Kuru kalbe kuru göz.” Victor Hugo
- “Temiz bir kalb zehirli dillerin bozduğunu düzeltir.” Homeros
- “Gönlümüz bize daima aklımızdan daha yakındır.” Goethe
- “Kalb kadar yumuşak ve kalb kadar sert bir şey yoktur.” G C Lichtenberg
- “Kendi kalbine baktığın zaman orada kötü bir şey görmezsen, üzülecek ve korkacak bir şey yoktur.” Confucius
- “Sevgiye açık bir kalb kadar dünyada değerli bir şey yoktur.” Goethe

- “Kalbin en büyük düşmanı insanın yine kendisidir.” Christian Barnard
- “Gönüller silahla değil, sevgi ve yüksek gönüllülükle yenilir.” Spinoza
- “Fikir kalpten aldığı hızla ilerler.” Confucius
- “Kalbin, muhakemenin asla tanımadığı fikirleri vardır.” Pascal
- “Büyük fikirler kalpten doğar.” Vauvenargues

Yine arızasız (mekanik olarak değil amma insani yönleriyle bozulmamış) ve faal bir kalbin ne kadar önemli ve bir hâkimde ne kadar gerekli olduğu ise bizzat en temel metinlerimizde (mevzuatımızda) hem de ana kanun (1982 Anayasası) ve kanun (4721 sayılı Türk Medeni Kanunu) seviyesinde düzenlenmiştir.

Bunlar ise;

a) 1982 Anayasası’nın;

Madde 138 - Hâkimler, görevlerinde bağımsızdırlar; Anayasaya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdanî kanaatlerine göre hüküm verirler.

b) 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu’nun;

Madde 4 - Kanunun takdir yetkisi tanıdığı veya durumun gereklerini ya da haklı sebepleri göz önünde tutmayı emrettiği konularda hâkim, hukuka ve hakkaniyete göre karar verir.

Madde 184 - Boşanmada yargılama, aşağıdaki kurallar saklı kalmak üzere Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununa tabidir:

1. Hâkim, boşanma veya ayrılık davasının dayandığı olguların varlığına vicdanen kanaat getirmediğçe, bunları ispatlanmış sayamaz.

Şeklindeki maddeleridir.

Beyin/ akıl/ bellek/ us pek tabiidir ki hukuk bilgisinin ve de formasyonunun yüklendiği ana depodur. Ancak vicdansız (kalpsiz) veya vicdanî (kalbi) dışlayan bir beyinin (isterse tüm dünyadaki bütün mevzuatları /kodifikasyonları ezbere bilsin) şu andaki en gelişmiş bir süper bilgisayardan, tabir-i diğerle gelişmiş bir makineden farkı yoktur. (Esasen kalbsiz bir makine; çalışması her ne kadar mekanik

de olsa kalpsiz /taş kalpli / kalbi bozuk bir hâkime göre her halde ve mutlak olarak daha iyi çalışır. Zira ki en azından eşit davranır.

Öfke, kin, garez, hatır, gönül, menfaat, ayrımcılık gibi kalbe dair ‘ve hâkimin muhakkak surette uzak durması gereken’ kavramları taşımadığından kendine yüklenen formüllere göre eşit davranmak zorundadır. Ancak bu, her halde hâkimlik görevinin bir makine tarafından yapılmasını haklı ve gerekli göstermez.) Bundandır ki Anayasamız ve Medeni Kanunumuz enfes bir şekilde hukuk (kanun, mevzuat) bilgisi yanında vicdanı (kalbi) da hâkimde aramakta / görmek istemekte ve işlevselliğini emretmektedir.

İlaveten, insan gözüyle görür, beyniyle muhakeme (önceden yüklenen ve kendisince 5 duyusuyla algılanan verileri analiz) eder ancak muhakkak kalbiyle senteze varır ve sonuca gider.

Bunu en bariz şekilde “Hoşlandım, beğendim, içim ısındı veya bana göre değil, benimsemedim.” Tarzı kanaat belirten ifadelerde görürüz.

Hele bir husus vardır ki bu muhakkak ve mutlaka kalpte / gönülde ikmal olunan bir durumdur. Halk arasında “Göz görür, gönül sever.” tarzında ifade olunan sevmek / âşık olmak veya “Kanım kaynadı.”, “Mizacımız uyuştu.” şeklinde ortaya dökülen bir başka insanı beğenmek hususunda kendini hissettirir. “Sendeki güzellik beş para etmez, bende bu aşk olmasa.” (Âşık Veysel Şatıroğlu) sözü ise manidardır.

Şu halde insan olarak beynimizle düşündüğümüz, muhakeme yaptığımız, ancak muhakkak son merhalede kalbimizle karar verdiğimiz açıktır. Ayrıyeten; iyi-kötü, doğru-yanlış, ahlaklı-ahlaksız, az-çok, değerli-değersiz, güzel-çirkin, vs. birçok kavramın da esas değerlendirildiği merkez kalptir.

Nitekim sevgi, nefret, ihtiras, arzu, öfke, intikam, af, merhamet, insafılık, erdem, vb. gibi birçok kavram da kalp olmaksızın hiçbir anlam ifade etmez /edemez. Zira bunların neredeyse tamamı kalple bağlantılıdır. Hiçbir mekanik /makine de bunları kavrayamaz. Örneğin “Gönül vermek”, “Gönlünü kaptırmak”, “Sevmek”, “Nefret etmek”, gibi birçok duygu ve sıfat beynin aşabileceği, kendi başına halledebileceği hususlar değildir. Burada en önemli rehber, kılavuz, yol göster-

rici, vicdandır, kalptir. İnsanı makineden ayıran, hatta meşhur ucube Frankenstein'de vurgulanan da tam olarak budur. (Kalpsiz ve vicdansız bir insansı robotun nelere yol açabileceğidir.)

Bütün bilgiler beyinde depolanır /kodlanır /mekanik olarak işlenir, ancak ve muhakkak kalpte harmanlanır, insanileştirilir ve hüküm, kanaat, fikir, düşünce olarak dışarıya yansıtılır.

Pek tabiidir ki hâkim de beyniyle düşünür, bilgiyi beyniyle işler, analiz eder, ancak kalbin (vicdanının) gösterdiğince /emri ve isteği doğrultusunda kanaatini hükümleştirir.

Özellikle ceza hukukunda ve yargılamasında vicdanın ne kadar öne çıktığına dair örneğimiz barizdir. Bir kısım suçta; suç tipine uygunlukta gözetilen kasıt unsuru (suçun bu kasıtle /niyetle /amaçla) işlenip işlenmediğinin tespiti tamamen hâkimin vicdanına kelimenin asıl manasıyla KALBİNE kalmıştır. Demek ki kalp ve vicdan hakim için en esaslı / olmazsa olmaz /vazgeçilmez vasıf /argüman /yetkinlik kriteridir.

Mükemmel hâkim tüm iş, işlem ve kararlarında en son aşamada muhakkak kalbinin yumuşuna /buyruğuna /sağduyusuna ve vicdanının sesine bakmalı ve kulak vermelidir.

Neticeten biz de deriz;

“Ati der kim, Ey Ati, Ey âdem,

Fikir oldu kelim, his oldu nazım,

Hassas bir kalp, diri bir vicdan her bir hâkime /hükmedene lazım.”

Ve de ekleriz ki;

“Eğer ki adaletin herhangi bir kılıcı inerse,

Kinle, gazele, hasetle, fesatla, gayzla,

Nemayla, menfaatle, rüşvetle,

Öfkeyle, nefretle, kızgınlıkla, azgınlıkla,

Ve de adalet nam, perde ve kisvesiyle;

Anda derhal firar eder nesafet,

Veyl eder adalet,

Lanet okur hakkaniyet,

İniler kâinat,

Şeş bakar isabet,
 Şaşar hikmet,
 Hüzündedir beşeriyet,
 Dehşettedir âlem,
 Bizardır cümle can / canlar / âdem,
 Yakındır olmak vıran,
 Yokdur fark Firavn'dan, Nemrud'dan ve dahi Neron'dan,
 Hemi cism hemi de ism yoktur merhametten,
 Bahtsız ve zalimdir kılıcı tutan el,
 Buharlaşmıştır ızan,
 Tahrip edilmiştir mizan,
 Fuzulidir, zinhar araman gayri,
 Cihandaki en zalim, gaddar ve lâini,
 Zira ki ta kendisidir bu el ve sahibi,
 Biz dahi deriz ki;
 Burada veya ötede hemi de iki cihanda,
 Olmaya hiç kimesne bu zalim ve gaddar ve melundan,
 Daha hor, hakir, zelil, rezil, rüsvay, bedbaht ve düşkün,
 Varacağı yer dahi anca ola tamu / nar anın / anların kamusun,
 Çün anda demiş eskiler / eskimeyenler,
 Bir devlet illa adaletle beka bulur,
 Ve dahi elan zülm ile abad olan / kalan tek memleket yoktur şu ze-
 minde,
 Evvelkinin yanlış ahirinin doğrusu zinhar olmaz / olamaz.
 Olsaydı eğer muhakkak işitilirdi her yandan tiz ve avaz,
 Olmaya kazaya / adliyye;
 Kazaen / ihmalen / kasden / hataen / taksiren,
 Maznunen / mazlumen / mağduren / müştekiyyen,
 Temerrüden / taammüden / iradiyyen / gayriiradiyyen,
 Giren hiç kimesne,
 Bizzat kazanın mağduru / mazlumu / müştekişi,

Almasın hiçbir adli / kazai,
 Anların intizarın / sitemin ve dahi ahın,
 Ati der RİKKATLİ OL;
 Tedbir, dikkat ve temkini elden bırakma,
 Her dem teyakkuzu düstur eyle,
 Ne ki / ta ki / zinhar “Fakılık olmasın sana fak¹²,
 Ati der ADİL OL;
 Ki isabet bulsun hükmün,
 Böylecene gösteresin nesafetin,
 Anda çıksın meydana hakkaniyetin,
 Katibeten berbad olmasın ahirin,
 Heman ziyalansın batın ve de zahirin,
 Şavkından hicap etsin ziyası Şemsin, nuru Kamerin,
 Ta ki abad olsun atın,
 Böylelikle ilamın olsun beratın,
 Ati der ADİL KAL;
 Gerçek olsun cümle arzun, emelin,
 Gayen, maksadın, muradın,
 İlişmesin sana fitnesin, fesadın,

¹² Ey çok kitaplar okuyan
 Sen kim tutarsın bana dak (hile)
 Sırrı ayân ister isen
 Gel aşktan oku bir sebak (ders)
 .../
 İkilikten geçemedin
 Hâli hâlden seçemedin
 Dosttan yana uçamadın
 Fakılık (Fakih, hukukçu) oldu sana fak (tuzak)
 .../
 Bilmeyesin bednâm u nâm (kötü veya iyi)
 Bir ola sana hâs u âm (her kes / cümle âlem)
 Bildin ise ilmi tamam
 Gel imdi oku bir varak
 .../
 Aşık ma’sûk birdir bile
 Aşkdan gelir bu söz dile
 Bîçâre Yûnus ne bile
 Ne kara okudu ne ak

Hasedin, şerrin, zararın, ziyanın,
 Kem gözün, şom sözün, şeririn, hasedin, fesadın,
 Razi olsun senden her âdem, âlem, can, canan,
 Irak olası gamdan, kederden,
 Öte durasın hastalıktan, dertten, hüzünden,
 Beri kalasın envai çeşit tasadan,
 Yaşantınca rast gitsin bahtın,
 Öldükte ruşen kalsın kabrin,
 Huzur bulsun bedenin,
 Şad olsun ruhun,
 Zira ki sözün özü / özün sözü;
 “Şu gökkubbede bâkî kalan temiz bir vicdan¹³ imiş.”

2) SAMİMİYET

Sıfat ve statü asla samimiyetin önüne geçmemelidir.

“Candan saygı ve iyiniyet, laflardan da, yazılı anlaşmalardan da çok daha sıkı bağlar insanları birbirine.”¹⁴ Utopia / Thomas MORE.

Hiçbir makam ihdas ve tevdi amacı olan (insana) hizmeti inkâr edip, bizzat kendini kutsayan ve böylelikle amacından saptırılmış bir ikon /ikona yapılmamalı, amaca (insana /çevreye /doğaya /topluma /insanlığa) hizmet etmesi gereken araç / vasıta (makam / sıfat /statü /koltuk /post) kendisine tapınılan bir metaya dönüştürülmemeli, her parametre doğru kurgulanmalı, her sistem doğru dizayn edilmelidir.

“Devletten maaş alan herkes memurdur.” Hollanda’da yargı kararı ile darbı mesel haline gelen bir deyimdir.

Kaynak olay şudur; ikinci dünya savaşının ilk günlerinde Hollanda Başbakanı D.J. de Geer’dır. Başbakan D.J. de Geer, Almanya ve Hit-

¹³ “Âvâzeyi bu âleme Dâvûd gibi sal,
 Bâkî kalan bu kubbede bir hoş sadâ imiş.” Bâkî, İskender Pala, Aşk ve Hikmete dair Hoş Sadâ, Kapı Yayınları.

¹⁴ Utopia / Thomas More, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Hasan Ali Yücel Klasikler Dizisi XV. Basım, Çevirenler Sabahattin Eyuboğlu, Vedat Günyol, Mîna Urgan sayfa 81.

ler sempatisi ve Hollanda'nın savaşta Almanya'nın yanında yer alması gerektiğine dair görüşü nedeniyle Kraliçe Wilhelmina ile ters düşer. Kraliçe görüş ayrılığı sebebiyle neticede kendisini başbakanlık görevinden alır ve o dönem Hollanda kolonisi olan Endonezya'ya sürgüne gönderir. Başbakan D.J. de Geer Endonezya'ya gitmek için yola çıkarılır. Lizbon limanında mola verilince, D.J. de Geer bir trene biner ve (Kraliçenin emrine aykırı şekilde) Berlin'e / Almanya'ya gider, sonra da o sıralarda Alman işgalinde olan Hollanda'ya ailesinin yanına döner. Bu sadakatsiz bir eylem, bir ihanet olarak görülür. Savaş sonrası adı "Raad van Cassatie" olan özel bir mahkeme kendisini yargılar ve 29 Ekim 1947 tarihinde ülkeye ihaneti nedeniyle 1 yıl şartlı hapsine karar verir ve tüm imtiyazlarını da kaldırır. Bu yargılama sırasında "Devletten maaş alan herkes memurdur." tanımı ortaya çıkar. Zira başbakan da olsa sonuçta D.J. de Geer devletten maaş alan bir kamu görevlisidir.

Thomas MORE ismi buraya özellikle alınmıştır. Zira ki kendisi meslektaşımızdır.

THOMAS MORE KİMDİR SORUSUNA CEVAP / EVRENSEL HUKUK TARİHİNDE KISA BİR SEYAHAT

- {1509'da Sekizinci Henry tahta geçince, Thomas MORE, "undersheriff" unvanıyla yargıçlığa atandı.../... 1517'de "King's Council'e girdi; yani kralın danışmanı olarak görev aldı. 1521'de Knight oldu, yani "Sir" unvanını aldı. 1523'de Avam Kamarasında "Speaker" yani meclis başkanı oldu. 1529'da Lancaster bölgesinin "Chancellor"u oldu. Ve aynı yılın Ekim ayında, çağın en yüksek devlet görevine, yani "Lord High Chancellor"luğa atandı. Gerçekte başbakanlıkla eşit bir görevdi bu; çünkü Lord Chancellor, başyargıç sıfatıyla tüm adalet mekanizmasını denetim altında bulundurur, sarayın başdanışmanı olarak halkın deyimiyle "Kralın vicdanının bekçisi" sayılır, en önemli belgelere basılan devlet mührünü elinde tutar ve o sıralarda Avam Kamarası'ndan çok daha önemli olan Lordlar Kamarası'na başkanlık ederdi.¹⁵
- Sekizinci Henry'nin sonradan eşi olan Anne Boleyn'le evliliğine onay vermediği için (sırf samimi bir Katolik olduğu ve Sekizinci

¹⁵ A.G.E. sayfa 130-135.

Henry- Anne Boleyn evliliğine sıcak bakmadığı için) 8. Henry'nin Başyargıçlığını yapan More mahkemede yargılanmış, "Kralın Savcısı" Sir Richard Rich'in yalan tanıklığıyla idama mahkûm edilmiş ve yargılayan heyet, sadece on beş dakika süren bir görüşmeden sonra More'un suçlu olduğuna karar vermiştir. More'un bu mahkemedeki şu cümlesi de manidardır; "Sizler; Lord Hazretleri, yeryüzünde benim yargıçlarım olup beni ölüm cezasına çarptırdınız."¹⁶

- More hakkında söylenenler;

Çağdaşlarından Robert Whittington; "İyilik, alçakgönüllülük ve nezaket açısından kim eşi olabilirdi onun?"

"Gulliverin Seyahatleri" kitabıyla meşhur Jonathan SWIFT; "More, İngiltere'nin en erdemli insanı." demektedir.¹⁷

Erdemin hayatı hâkimlikle geçen bir insan hakkında (bizce tasamam yerinde) kullanılması dikkate şayandır. Zira ki hâkimin neredeyse en esaslı dış görüntüsü ve toplumdaki doğrudan algısı ERDEMİDİR.

A) SAMİMİYET KAVRAMINA DAİRDİR

Öncelikle her türlü çözümün iksiri /özü /mayası samimiyettir. Öyle ki bu iksirin varlığı her zaman, zemin ve kesimde karşılığını bulmaktadır. Buna verilecek en güzel örneklerden birisi ise bizzat Abraham Lincoln'dür. Ki, kendisi bir ABD Başkanı olarak gücünün doruğunda iken devletin de hukuk karşısında sorumlu olması gerektiği, kanun ve kuralların sadece insanlar arasında değil devlete karşı da aynı kararlılıkla ve tazyikle uygulanması gerektiğini ve devletin de bu anlamda kurulacak bir Yargı Teşkilatının (Federal Mahkemelerin) denetimine muhtaç olduğunu savunmuş / istemiş ve kurdurmuştur. Bugün Federal Mahkemelerin, ABD halkına, Abraham Lincoln'ün bir armağanı olduğunu söylemek bir mübalağa olmasa gerektir.

Abraham Lincoln'ün buna dair meşhur cümlesi ise şudur;

"It is as much the duty of government to render prompt justice against itself in favor of citizens as it is to administer the same between

¹⁶ A.G.E. sayfa 144-145.

¹⁷ A.G.E. sayfa 149.

private individuals.”¹⁸

“Devlet; sivil vatandaşları arasında adaleti sağlamakla görevli olduğu kadar aynı şekilde adaleti bizzat kendisine (devlete) karşı ve vatandaşları lehine tatbiki zorlamakla da görevlidir.”

Bundandır ki ölümünün ardından neredeyse 150 yıl geçmesine rağmen ABD halkının kalbinde ve kafasında Abraham Lincoln’un yeri müstesnadır.

Bu arada Abraham Lincoln’un ABD’de hemen herkes tarafından ezbere bilinen en meşhur sözü ise; ‘Kendi içinde bölünen bir ev ayakta kalamaz.’dır.

“A house divided against itself cannot stand,”¹⁹

Nitekim aileden başlayıp en yüksek dereceli kamu görevlisine kadar devam eden her türlü karar mekanizmasının hemen tüm tasarruflarının sorgulanması ve eşin / evladın / kardeşin / diğer insanların / kamunun vicdanında bir şekilde yargılanarak / değerlendirilerek hakkında kanaat oluşturulması hem tabiidir, hem hayatın doğal akışı icabıdır, hem de olması gerekendir.

Bu süreçte sorgulamayı yapanlar, kritiğe tabi tuttukları kişi, makam veya mercilerin;

- a) Yapması gerekip de yaptıklarını ne oranda yerine getirdiklerini, bunun için gösterilen samimi gayretin varlığını ve dozunu,
- b) Yapmaması gerektiği halde yaptıklarını neden yaptıklarını, bunda ihmalcı veya kasıtlı davranıp davranmadıklarını,
- c) Yapması gerekip de yapmadıklarını neden yapmadıklarını, bunların yapılması için herhangi bir gayretin gösterilip gösterilmediğini, gayret var idiyse ne kadar samimi olduğu, varlığı ve dozunu veya yapılması için gayret bulunmamasına karşın yapılmaması için kasıtlı veya ihmalcı davranılıp davranılmadığını,

Tabir-i diğerle ilgili tasarruf sahibinin SAMİMİYETİNİ sürekli sorgularlar.

¹⁸ Abraham Lincoln’un 3 Aralık 1861 de yaptığı konuşmanın tam metni; <http://www.infoplease.com/t/hist/state-of-the-union/73.html>

¹⁹ <http://showcase.netins.net/web/creative/Lincoln/speeches/house.htm>

Bundandır ki “Ben elimden geleni yaptım” cümlesi; bazen samimi olarak elden gelen her şey tamamen yerine getirildiği halde tam veya beklenen seviyede sonuç alınamaması karşısında bir sistemi (En saf haliyle samimiyeti), bazen hiçbir şey yapılmadığı halde sorumluluğu ötelemek adına bir çeşit kaçışın perdelenmiş maskesi, bazen de az bir gayretle (Eksik himmetle) yetinip akabindeki muhtemel veya muhakkak negatif sonuç karşısında savunmaya geçişin, mevcut kifayetsizliğin veya acziyetin meydana çıkmaması için ön /pozisyon almanın veya gidilen yolda erkenden pes etmenin ilanı olabilmektedir.

B) SAMİMİ BİR HÂL ÜZERİNE TEZDİR

Samimi bir hâl²⁰ ile halledilmeyecek hiçbir hâl yoktur.

SAMİMİ bir hâl (duruş /temsil /davranış /hitabet /nezaket /nezahet /mütevazılık /es / söz /zarafet /letafet /hilm /fiil /kal /kavil /giyim /kuşam /kalenderlik /hasbılık /mertlik / dobralık /dürüstlük /liyakat /tolerans /hâlden anlama /empati) ile halledilmeyecek (çözölemeyecek /tatlıya bağlanamayacak /içinden çıkılamayacak /sonuçlandıırlamayacak) hiçbir hâl (durum /mesele /müşköl /problem / sorun /açmaz /kısırdöngü) yoktur.

Elverir ki; samimi hâller paralel gitsin, uyumlu olsun ve de çelişmesin.

Aksi hâlde beklemek bir hâle hal, anca ve sırf olur muhal.

Madem berbat eden insandır. Tamir /telafi /izale /abad edecek olan da insandır. Yeter ki usulü /yolu /yordamı /formatı /metodolojisi gösterilsin ve bu yoldaki her paylaşıma (kaynağı-kökeni-hazırlayanı-sunanı-destekleyen-teşvik eden her kim olursa olsun) alkış tutulsun veya en azından gölge edilmesin.

Samimiyetin karşısında duracak bir set /duvar /engel /mani /müşköl /problem /mesele / paradoks /arıza yoktur. Şu halde her bir müşkölün samimiyetle aşıldığı /çözöldüğü /çözölebildiği /çözöleceği aşıkârdır.

²⁰ Türk Dil Kurumu: I- Hal; 1. Çözme, çözüme. 2. Çözüm. 3. Eritme. 4. Karışık bir sorunun içinden çıkma, sonuca varma. II- Hal: durum; vaziyet. <http://tdkterim.gov.tr/bts/>

İşbu hâl de Türk Yargısına ve değerli mensuplarına samimiyetle arz olunur.

C) ÖTELEMEYE / GECİKTİRMeye DAİR TEZDİR

Bazen çözümün ÖTELENMESİ, (başka bir dil veya üslupla) bizzat REDDEDİLMESİDİR. "ÖTELEMEK REDDETMEKTİR."

Bu bakışın en genel geçer / tumtaraklı/ illüzyonist kalıpları ise;

- "Henüz zamanı değil, toplum/ kurum/ meslektaşlar/ altyapı/ kafa yapısı, vs. hazır değil.",
- "Çok güzel bir fikir/ proje/ teklif/ düşünce ama daha sonra (gerçekte asla ve hiçbir zaman) ele alalım.",
- "Benim/ senin/ bizim görevimiz/ işimiz değil.",

Tarzında karşımıza çıkmaktadır.

Bu hususta verilecek en münasip/ mutedil ve samimi cevap; "Çözüm şimdi değilse hiçbir zamandır. O hâlde hiç vakit kaybetmeden ivedi ve derhâl! Biz veya ilgilisi ama mutlaka birisi eliyle çözülmeli." Şeklinde olabilir diye değerlendirilmektedir. Ki bu yolla sergilenen samimi gayret iş çözülsün de akim kalsa da herkesçe/ her kesimce/ her vicdanda hak ettiği yeri, değeri bulacaktır.

Bu hususta; "Bürokraside esas, mezkur meseleyi çözmek değil, meseleyle arandaki mesafeyi iyi tayin etmektir! Ne zarar görecektir kadar yakın, ne de olası faydayı kaybedecek kadar uzak konuşlanacaksınız! Devletle işi olan herkes bilir, çözüm bekleyen meseleye mesafe tayini ince iştir. .../... Öyle ha deyince karar verilemez, uhuletle, suhuletle hareket edilmelidir. Makbul hareket, devlet vekarına uygun hızda gerçekleştirilen olmalıdır. 'Geç olsun, güç olmasın' şeklinde ifade edilen üşengeçlik.../..." şeklinde konuşturur Kirkor SAROYAN'I Alev ALATLI.²¹

Nitekim öteleme, geciktirme ve reddetme / inkâr etme ile yargının yolları maalesef ve mateessüf makul sürede yargılama özel başlığı ile ve adil yargılama kavramında kesişmektedir. Bu husustaki "Ertenilmiş / geciktirilmiş bir hak, inkâr edilmiş bir haktır.", "Adaletin bir

²¹ Alev Alatlı, Beyaz Türkler Küstüler, sayfa 57, Everest Yayınları

yerde inkârı, adaleti her yerde zayıflatır / azaltır.”, “Geciken adalet, adaletsizliktir / insafsızlıktır.”, “Geciken adalet, inkâr edilmiş adalettir.” şeklindeki deyimler daha evvelden arz edilmişti.

Bu bapta şu sonuca ulaşıldığında hatalı davranmış sayılmayız; geciktirme /öteleme ile çözümün reddedilmesi genel şablon ise, yargıdaki adil yargılama ve makul sürede yargılamayı sonlandırma ilkesi ve buna aykırılık da bu genel şablonun Adalet mekanizmasındaki özel şablon (görünüş) halidir.

D) ARA TESPİTTİR (HİZMET ARZI)

Özünden uzaklaşmış, bir anlamda kendisine tapınılan, aslından-konuluş amacından uzak şekillerin /usullerin kıskacında kime /neye hizmet sunduğumuzu / arz ettiğimizi unuttuk /daha doğru tabirle unutturulduk.

Burada “Hizmet arzı” tabiri özellikle seçilmiştir. Zira Anayasanın 6. maddesinin verdiği yetkiyle / yaptığı atıfla ve 9. maddesi gereğince kullanılan Yargı Yetkisi; Yargı camiası tarafından yetkinin kaynağına ‘Türk Milletine’ yine ‘Türk Milleti adına’ sunulan bir ‘Hizmettir’. Nitekim Batı’da bu tabir çok yaygın kullanılmaktadır. Özellikle ABD’de her türlü kamu /özel hizmet için kullanılan tabir ‘Service’ olup Türkçesi; hizmet, memuriyet anlamındadır. Neredeyse tüm ABD Başkanları veya sair kamu görevlileri konuşmalarında / yazılarında / biyografilerinde yaptıkları veya yapmakta oldukları kamu görevlerine atıf yaparken /kamuya hitap ederken /kendini ifade ederken bu kelimeyle hitap etmektedirler. Kamu görevlilerinden -ki buna Hâkimler de dâhildir- bahsedilirken veya bunlar tanıtılırken ‘.../... olarak hizmet etti /hizmete devam ediyor.’ tarzında sunulmaktadır. Ne gariptir ki bizde özellikle bu kelime “Hizmetli, Hizmetkâr, Hizmetçi” kavramları dışında pek /sık /yaygın olarak kullanılmamaktadır.²²

2013 yılı Şubat ayı içerisinde ABD’de Savunma Sekreteri ile CIA Direktörü değişti. Halka yeni yöneticilerin arzı sırasında şu cümle biz-

²² Özel sektörün ticari dehasına karşı bir kez daha saygıyla şapka çıkartılması gerekmektedir. SÜTAŞ Firmasının Tırlarında resimleriyle dolaştırılan ineklerin sloganı / mottosu “Hizmetinizdeyiz” kelimesidir. Her ne kadar hizmet kavramı burada ineğe tahsis edilmişse de nihayetinde ve son tahlilde yine insana hizmet ettiği için saygıya değer diye düşünülmüştür.

zat yeni bakan tarafından ve eski bakana iltifat sadedinde kullanıldı. "Dedicated public servant." Türkçesi; "Vakfedilmiş / adanmış kamu hizmetkârı / hizmetlisi / memuru."dur.

Kamu görevi ABD'de HİZMET (Service) olarak algılanır ve uygulanır. Aynı anlayışın hem de samimi şekilde bize de yansıması / bizde de gerçekleşmesi temennisiyle.

Hatırlanmalıdır ki şekil; esasa hizmet ettiği oranda makbul ve esastan / amaçtan uzaklaşıldığı nispette de merduttur.

Bu nedenle artık şekli kutsamak yerine şeklin ihdas amacına tahsisinin, hizmete ram edilen bir argüman olarak algılanmasının anı ve zamanı gelmiştir diye düşünülmektedir.

Bu meyanda her türlü kamu görevinin, hizmet arzı için ilgili görevlisine tevdi edilmiş birer emanet olduğu artık özümsemeli /sindirilmeli ve deyim yerinde ise tüm kurum ve kuruluşlarımızla insana bakışımız sorgulanmalı ve hâkim devlet parametresinden hadim devlet anlayışına geçilmelidir.

Zira ki; irfanla, huzurla, sağlıklı, güvenlikle ve de olmazsa olmazıyla adaletle yaşatılması gerekene /İNSANA HİZMET ETMEYEN bir devlet mekanizmasının, her ortamda gereksiz güç gösterisi yapan ve biat beklentisi içine giren bir teşkilattan farkı kalmayacaktır. Yine hatırlanmalıdır ki hizmet eden /kamu görevlisi ve hizmeti alan /vatandaş nihayetinde aynı bünyenin /toprağın /toplumun /ortamın /kültürün müşterek ürünüdür /insanıdır. Sadece sıfat ve pozisyonları farklıdır.

Kaldı ki bir kamu görevlisi yaptığı işte devleti temsil ederken kendisiyle ilgili başka bir konuda devletin muhatabı /hizmeti alan veya hizmet bekleyen pozisyonunda olabilmektedir. Örneğin bir hâkim adliyesinde adalet hizmeti sunarken, hastalandığında aynı hâkim hastanede sağlık hizmeti alan veya talep edendir. Sıfat ve statülerin bu kadar değişken olduğu böyle bir ortamda hizmet arzı kavramının artık esaslı şekilde öne çıkartılması gerekmektedir.

Bu paralelde hiçbir görevin salt grammer veya hiyerarşik anlamıyla ve sadece sıfatın taşınmasıyla kutsal olmadığı /olmayacağı, bilakis her görevin ihdas amacına hizmet ettiği oranda, bu sıfatın içinin hakıyla doldurulduğu nispette itibarının ziyadeleşeceği de sarihtir.

Zira saygı veya hürmet beklenmez veya dayatılamaz ancak ne zaman ki sıfatın hakkı verilir (Hakkıyla hizmet edilir), bunlar (saygı / hürmet) muhatapça kendiliğinden gösterilir. Sıfat ve statü asla samimiyetin önüne geçmemelidir.

Büyüküğün alamet-i farikasının “mütevazılık” olduğundan hareketle, neye / kime / niçin hizmet ettiğimizin bilinmesi, asıl /asli misyonumuzun, adalet hizmetinin hakkıyla ve hakkını vererek yapmak olduğunun hatırlanması temennimizdir.

Şahsen biz kendimizi Türk Milletinin bize verdiği yetkiyle yine Türk Milletine ve insana iktidarınca /gücünce /takatince /nefesi yettiğince /tüm samimiyetiyle hizmet eden /etmeye çalışan /hizmeti şeref sayan bir Türk Hâkimi /hâkimleri olarak tanımlamaktayız.

3) İNSAN BİLGİSİ

A) KAZAİ AKTÖRÜN / HÂKİMİN KENDİNE DAİR BİLGİSİ (KENDİNİ TANIMASI) ve UZAK DURULMASI GEREKEN EN CİDDİ / EN ESASLI / EN SİNSİ TEHLİKE, DİĞER TÜM ARIZALARIN BAŞI / KAYNAĞI; KİBİR

Hâkim-savcı olsun veya olmasın her /er kişinin kendini tanımasına dair Batı’dan ve Doğu’dan 2 farklı evrensel tanım ve bakış açısına vurgu yapılabilir /yapılmalıdır.

Bunlardan;

- aa) Antik Yunan Filozofu Sokrates “Kendini tanı /bil” demektedir.
- bb) Aynı kavramın benzer versiyonu hemen bitişiğindeki Anadolu’da bu kez bir Türkün mısralarında hayat bulmuş, gün yüzüne çıkmış ve evrenselleşmiştir.

Enfes beyit şudur;

“İlim ilim bilmektir,

İlim kendin bilmektir,

Sen kendini bilimezsiz,

Ya nice okumaktır.

YUNUS EMRE

İki ayrı zaman, iki ayrı mekân, iki ayrı kültür, ancak tek ve birebir aynı gerçek /tespit / fikir /düşünce /kanaat dikkati çekmektedir. Bu da bize gösteriyor ki; insan her yerde insandır ve birçok kavram ve insana dair fikir de evrenseldir. Enlem /boylam, coğrafya, kültür, ülke farkı bunu değiştirememektedir.

Yine hatırlanmalıdır ki; insan her yerde insandır, hâkim her yerde hâkimdir ve adalet beklentisi de her yerde yektir /tektir /aynıdır.

Kendine (tenine/ bedenine /karakterine /mizacına /kişiliğine) dair pozitif {sabır, metanet, insan sevgisi, samimiyet, merhamet, tevazu, öfkelenmeme, vs.} ve negatif { haset, yalan, kibir, hatır ve gönüle bakma, kızma, şehvet düşkünlüğü, hırs, kötü huy, zulüm, hodgâmlık, acelecilik, nankörlük, hafiflik, vs.} tüm özelliklerini bilmek hâkim için bir lüks değil, tam tersine bir ihtiyaçtır / bir zarurettir ve de elzemdir, olmazsa olmazımızdır. Erdem veya zaaflarıyla hâkimin bizzat kendini tanımasının önemi izahtan varestedir.

Kendimizi tanırsak erdemlerimizde sebat eder, zaaflarımızda ise terk, tamir, tedavi, izale ve tersine dönüşüm yapabiliriz. Zaaflarımızı disipline ederek erdeme çevirebiliriz ki, bu da bir beklentiden ziyade esaslı bir görevdir. Nitekim insanlar /halk haklı olarak kendini yargılayan ve hakkında hüküm kuran hâkimlerin erdemli olmasını ve her türlü kusurdan da arındırılmış bulunmasını ister /bekler /umar. Bu da muhataplarımızın, adli süreçte haklarında tasarrufta bulunduğu-muz insanların /insanımızın en doğal haklarıdır.²³

Erdemli olmak ve bu standartlara uygun yaşamak hâkim için bir görev iken, diğer yandan erdemli hâkimler eliyle yargılanmak ise yargılanan insanlar ve kendisine hizmet olunan /adalet hizmeti sunulan toplum için vazgeçilmez /terk edilmez /görmezden gelinemez bir temel ve asgari haktır.

Yargılama sürecinin en önemli aktörünün, hâkimin; önündeki davada /dosyada /evrakta (ceza hukukunda sanığın beraati veya suçlu bulunması, hukuk yargılamasında davanın kabulü veya reddi gibi)

²³ Adil yargılanma hakkı başlıklı Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6. Maddesinin 1. Fıkrasında; "Herkes davasının, medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamaların esası konusunda karar verecek olan, yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından, kamuya açık olarak ve makul bir süre içinde görülmesini isteme hakkına sahiptir." Denilmektedir.

her iki yönde de karar vermesi mümkündür. Zira hâkim sadece kuru metni veya hazır şablonu karşısındakine, olaya, davaya uygulayan ve katı metne göre karar veren bir kişi değildir. Aksine mevzuata ve vicdanına göre hüküm kurandır. (Hâkimi, mekanik çalışan ruhsuz, kalpsiz bir bilgisayardan, bir hesap makinesinden ayıran da budur.) Bu hususta hâkime yön verecek, ılık tutacak kavram ise entelektüel merakı ve birikimi olacaktır.

Hâkimin kendini bilmesi /tanınması /müktesebatının farkında olması önce kendisi ve ardından da yargıladığı kişilerin akıbeti bakımından hayati önem taşımaktadır.

Kendini tanımak veya tanımamak /kibir hakkında Edward Hennessey yazdığı 'Excellent Judges /Mükemmel Hâkimler' Kitabında; Peggy Noan'a²⁴ atfen şu cümlelerden bahseder.

"Peggy Noan der ki; Kamuda görevli insanların (özelde politikacıların) karşılaştığı 3 yıkıcı güç /kuvvet (liquor, lucre and lust) alkol, şehvet, servet /paradır. Ki hepimiz onun (Peggy'nin) görüşünü ispat eden insan trajedilerinin tanığıyız.

Bu konuda (yıkıcı /mahveden güç hususunda) sıra hâkimlere gelince Peggy literatüre hâkime verilen gücü /iktidarı /otoriteyi eklerdi. Hâkime verilen bu güç /yetki her hâkimin veya her hâkimliğin en bariz /büyük özelliğidir ki varsa egoizmi ve kibiri dışa vurabilir /gün yüzüne çıkartabilir.

Güç /kuvvet; yozlaşmaya /çürümeye /baştan çıkarmaya /mahvetmeye /bozmaya meyillidir. (Bu anlamda Egoizm, daha çok seçkin bir kamu kişiliği olarak görünme dürtüsüyle tetiklenir ve mizacı esir alır.)

Egoizm (kendine hayranlık) ve ileri seviyesi olan kibir ise hâkimler için çürümenin / bozulmanın /mahvolmanın ince /sinsi /kolay kolay fark edilmeyen virüsüdür.

Kabul edelim ki egoizmi (kibiri) tanımlamak oldukça zordur. Belki tanımlanamaz. Ama karşılaştığımızda /gördüğümüzde /gözlediğimizde onu tanırız /biliriz /hissederiz."²⁵

²⁴ Peggy NOAN; 2 ayrı ABD Başkanının danışmanlığını ve konuşma / hitabet metni yazarlığını yapmıştır.

²⁵ Hennessey Edward F, Excellent Judges, sayfa 27, Franklin N. Flaschner Institute, Inc. 1997.

Denilmektedir.

Yine aynı konuda bu kez doğudan, eski Farslılardan /Perslerden bir örneğimiz daha vardır.

Meslektaşımız ‘hâkim’ Buzurcmihr adil hükümdar Nuşirevan’a (Kendisi tarihte Nuşirevan-ı Âdil olarak bilinir) der ki:

“İdarecilerde olmaması gereken kötü hasletler: haset, yalan, kibir, kızma, şehvet düşkünlüğü, hırs, emel, dik başlılık, hasislik, kötü huy, zulüm, hodkâmlık, acelecilik, nankörlük, hafifliktir.

İdarecilerde olması gereken iyi hasletler: Önce hayâ, iyi niyet, itidal, affetme, kerem sahibi olma, alçak gönüllülük (tevazu /mütevazılık), eli açıklık, doğruluk, sabır, şükretme, merhamet, ilim, akıl ve adalettir.”²⁶

Yeniden Batıya dönersek bu kez karşımıza Utopia adlı eseriyle meslektaşımız Thomas More çıkacaktır.

MORE ESERİ UTOPIA’DA VE KİBİR HAKKINDA;

“Ne var ki, insanın kendini beğenmişliği, bütün ahlaksızlıkların kaynağı olan o hayvanca tutkusu, dünya halkının doğru yola girmesine engel olmuştur. ‘Kendini beğenmiş adam, mutluluğunu kendi rahatlığı üstüne değil, başkalarının acıları üstüne kurar’; *ezeceği, köle gibi kullanacağı insanlar olmazsa mutluluğunu başkalarının yok-sulluğu üzerine kuramazsa, malını mülkünü ortaya serip yoksulların bellerini bükemeyeceğini, umutlarını kıramayacağını bilmezse, Tanrı olmayı bile istemez.* Kendini beğenmek öyle bir cehennem yılanıdır ki, insanın yüreğine sinsice süzülüp girer, onu zehirleyip gözünü kör eder, daha güzel bir hayata giden yoldan saptırır onu. Bu sürünge, insanların öylesine içine işler ki, onu koparıp atmak kolay olmaz.”²⁷ demektedir.

Doğu veya batı, eski veya yeni ancak söylenenler evrensel ve zaman ve mekân bu doğruları değiştirmemiştir. Üç aşağı beş yukarı ne-

²⁶ Nizam-ül Mülk / Siyasetnâme sayfa 227, Timaş Yayınları, Şark Klasikleri, 2005

²⁷ Utopia / Thomas More, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Hasan Ali Yücel Klasikler Dizisi XV. Basım, Çevirenler Sabahattin Eyuboğlu, Vedat Günyol, Mîna Urgan sayfa 103-104.

redeyse birebir aynı hususlar dile getirilmektedir.

Alçakgönüllülük ve kibir arasındaki giderilemez tenakuz /ezeli-
ebedi husumet ve buna dair enfes ihtar yine yerel kaynağımızdan,
Yunus Emre'mizdendir.

“Miskin²⁸ ol bre miskin,

Gide senden kibr ü kin,

Rüzgâr gelip geçer,

Pes kime ne kalasıdır.”

Yunus EMRE.

Esasında tevazu bahsinin konusu olsa da sağlam bağı ve önemi
nedeniyle Yunus Emre'nin işbu enfes beytinin buraya derci münasip
görölmüştür.

Yine eskimeyenlerimizden biri de der ki;

“Âhir²⁹ yine hâk³⁰ olur bu tenler,

Bilmem neye kibr eder edenler.”

Şeyhülislam Vasîf³¹

Biz de deriz ki;

“Ey hâkim! hakîm, fehîm, müstakîm, emîn, mekîn ve metîn olmak
gereken sen! Eğer kim,

Caka satmaktaysan, kasım kasım kasılmaktaysan,

Hava atmaktaysan, tepeden bakmaktaysan,

Tümünü de yapmaktaysan,

Oturduğun şol pak kürsüden /masadan,

Kim, tastamam hikmet /hükmetmek /hizmet makamındasın,

²⁸ Miskin; alçak gönüllü, kibirlenmeyen, benlikten (Ego'dan) geçmiş kişi. Yunus Emre Hayatı ve Bütün Şiirleri Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, V. Basım, sayfa 289, 502.

²⁹ Âhir; Eninde-sonunda, nihayet.

³⁰ Hâk; toprak.

³¹ İskender Pala, Aşk ve Hikmete dair Hoş Sadâ, Kapı yayınları, sayfa 111.

Bilesin kim bu hallarda nadiren insan,
 Umumen, alenen ve de zahiren despotsun / tiransın,
 Zira ki tavrınla zulmetmekteşin,
 Davranışınla evvelen kendine ve sonra herkese eziyettesin,
 İster isen ardın sıra iyi bir sadâ /eser bırakasın,
 Mütevazı olmak ve de kendin bilmek /tanımak zorundasın,
 Öyle hükmet kim Nuşirevan-ı Âdil /Thomas More gibin anılasın,
 Ati neticeten der kim mütemadiyen,
 İster isen dünya durdukça böyle bilinesin,
 Asla ve asla kibr ve kin libasın /esvabın giymeyesin.”

B) KAZAİ AKTÖRÜN/ HÂKİMİN MUHATAPLARINA (YARGILADIĞI İNSANA) DAİR BİLGİSİ

İnsan bedenini tanımayan ve vücut anatomisini /vücudun çalışma sistematüğini bilmeyen bir doktorun; hastası (İnsan) hakkında sağlıklı teşhis ve tedavide bulunması (esasen doktorluk yapması) imkânsızdır. Aynı şekilde malvarlığı veya özgürlükler bağlamında insanı yargılayan ve insan hakkında hüküm kuran bir hâkim de eğer ki insanı (Psikolojik, sosyolojik, psikiyatrik, kültürel, antropolojik, vs. açılardan) tanımıyorsa adaleti ne oranda gerçekleştirdiği veya kararında ne oranda isabet ettiği tartışılır hale gelecektir. Mesleğin hakkıyla icrası için hâkimin insana dair gerekli hayati kurumlarla donatılmaması, Hukuk Fakültelerinde, Adalet Akademisinde; Psikoloji, Sosyoloji, Davranış bilimleri, Psikanaliz gibi parametrelerin hiç yüklenmemesi ve / veya yeterince yüklenmemesi esaslı bir nakısadır.

AA) ARA TESPİTTİR / ARA SORUNDUR

Madem hizmetimiz insanadır, şu halde insanı sevmeden insana hizmet edilemeyeceği ve bizi ilgilendirmesi babında insanı tanımadan / insan tanınmadan insanın yargılanamayacağı da aşîkârdır.

- Hâkimlere yönelik olmak üzere, ortalama 23-24 yaşında ve bekâr ve genel hayat tecrübelerinde yeterince olgunlaşmadan kürsüye

çıkılması sonucunda (Ki; biz dahi benzer yaşta o güzel hâkim kürsüsüne oturmuştuk);

- Boşanma davasında; karı-kocanın boşanmasına ve çocukların velayetinin eşlerden birine tevdiinde, bu kararı veren hâkim bekar ve çocuksuz ise ne kadar empati yaptığı, kendisini tarafların yerine (asgari ücretli, kadının çalışmadığı bir ailede, ay sonunun nasıl getirildiği, yeme, içme, giyinme, barınma gibi temel ihtiyaçların neyle karşılandığı) ne oranda koyduğu tespite muhtaçtır.
- Herhangi bir ceza davasında; yine genç yaşta kürsüye çıkan hâkim Atilla, suçun mağdurunun ne oranda tatmin edildiğini, mağduriyetin ne oranda giderildiğini veya sanığın işlenen suç sonrası ne oranda ve ne kadar samimi şekilde nedamet / pişmanlık duyduğunu, kendisine yüklenen birtakım bilimsel ve mesleki verilerle ölçmeksizin, belki sadece sanığın duruşma sırasındaki iğreti ve kendisini yanıltmaya yönelik sahte / kalp saygı ve davranışlarını dikkate alarak hüküm kurmaktan kaçınmamaktadır.
- Hâkim Atilla adli işlemleri sırasında tarafların; tavır, mimik, jest veya el kol hareketlerini (karar sürecinde kendisine ışık tutacak sair verileri) dikkate almaksızın işlem görebilmektedir.

Bu ve benzeri örnekleri çoğaltabiliriz.

Tüm bunlara yönelik kamuoyunda yerleşik bazı önyargıları (hâkim bey veya hâkime hanım da pek gençmiş, tecrübesizmiş, vs. gibi) aşmak için bizlerin birtakım esaslı argümanlarla güçlendirilmemiz gerektiği düşünülmektedir.

Bunlara yönelik temelde ve yaygın olarak karşılaşılan sorunlar;

- Mesleğimiz her hâkimin profesyonel seviyede olmasa da aynı zamanda iyi bir sosyolog, psikolog, pedagog, vs. sosyal bilimci olmasını gerektirmektedir. Belki ABD’ de hâkim meslektaşlarımızın hukuk öncesi bir başka mesleğe ait fakülteyi bitirmelerindeki (Bu bir zorunluluktur. Dolayısıyla bir hukukçunun birinci bölüm / fakülteden sonra en erken 26 yaşında hukuk fakültesini bitirebileceği açıktır.) espri bu olsa gerekir. Bir ceza davasında hâkimin sosyoloji, suçlu psikolojisi, psikiyatri, psikanaliz gibi temel bilimsel argümanlardan mahrum halde hüküm kurması ne kadar adildir? Bunun tartışılması lazımdır. Çünkü marjinal bir örnek vermek ge-

rekirse cinayetden yargılandığı bir davada sanığın; maktulün ailesine karşı hiçbir olumlu /pozitif davranışı (tazminat, belki samimi bir özür dileme veya bunu somuta indirgeyen hiçbir eylemi) olmaksızın salt duruşma salonunda düzgün traşlı ve takım elbiseli arz-ı endamı ve sadece kürsüyü yanıltmaya yönelik suni nedamet cümleleri kurması sonucunda, hâkimin sanığın şahsi ve sosyal durumu ile duruşmadaki iyi halini gerekçe göstererek asgari haddeden hüküm kurması ve pişmanlığını dikkate alarak cezada indirim yapması ne kadar adildir!?

Tabii ki sanık tüm bu davranışları gösterebilir ancak hakikaten /samimi bir şekilde pişman olmuş veya (cinayetiyle yıktığı, tahrip ettiği, en yakınını, eşini, evladını, ana /babasını, belki hayata bağlayan her şeyini, en sevdiğini kaybedene karşı zerrece pişman olmayan, ancak nedense sadece kürsüye karşı pişman olduğunu beyan eden ve bu maskeli haliyle de) gerçekte hiçbir nedamet duygusu taşımadan duruşma salonunda rol yapan sanığı birbirinden nasıl ayıracağız? İşte bu noktada hâkimi bazı materyallerle (argümanlarla) donatmak lazımdır ki verdiği karar dava ile tam çakışsın ve mağduru da tatmin etsin ve kamuoyunda hükmün etkisi ve içeriği tartışılmasın. Ta ki müşteki /mağdur adalete ve devletine küsmeden adliyeden ayrılmasın.

- Yine hâkim meslektaşımız belki işini, yani görevini yaptığını düşünerek bazı davranışlar sergilediği halde insanlarla ve kurumlarla ilişkilerinde agresif, kırıcı veya incitici olabilmektedir. Bu konuda muhatabı kendi personeli, davanın tarafları, meslektaşı olabildiği gibi bir başka kurumun mensubu veya temsilcisi veya bizzat vatandaşın kendisi olabilmektedir.
- Ayrıca meslektaşımız personel idaresinde bazen tamamen yetersiz kalabildiği gibi bazen de totaliter veya dayatmacı olabilmektedir. Örneğin 22-24 yaşında hâkim olarak taşrada göreve başlayan meslektaşımız karşısında 55 yaşında deyim yerinde ise ve negatif anlamda “İşinin ehli” bir personel ile muhatap olmakta ancak kalem idaresi konusunda tam bir yetersizlik hissetmekte, daha ilk günden itibaren tüm otoritesini yazı işleri müdürüne belki de kâtibine terk edebilmektedir. Çünkü önceden yaşı ve cinsiyeti ne olursa olsun personel idaresi konusunda bilgi yüklemesi

yapılmamıştır ve yetersizdir. Aksine durumda da meslektaşımız kalem personeliyle (ekibi ile) birlikte bir “aile /bir takım” olduğunu dikkate almaksızın ve personelini hiçe sayarak rencide edici tavırlar gösterebilmektedir. Kalemmini önemseyerek ve sorumluluk vererek /paylaşarak değil tümünü hiçe sayarak kırıcı olmaktadır. Özeleştirici anlamında biz dahi bu ifrat veya tefriti bizzat yaşadık ve /veya uyguladık.

- Hâkim-savcı da sonuçta herkes gibi bir “insan” olup muhatabı sürekli olarak insanlardır. Hali vakti yerinde, işi tıkırında insanların adliyede ne işi olur? Sorusuna yanıt işi olmazdır. Peki, adliyeye yolu düşen insanlar genelde sorunlu, boşanma davası açılmış karı-koca, suç mağduru ile sanık veya borçlu ile alacaklı veya davacı-davalı olduğuna, diğer deyimle toplumun hukuken ihtilafa düşmüş bölümü adliyenin muhatap olduğu kitle olduğuna göre bu insanlarla ilişkilerimizde geliştirilmesi gereken davranış modelleri yok mudur? Veya gerekli değil midir?

Bu hususlara yönelik somut önerilerimiz;

BB) ARA ÇÖZÜM / HÂKİM-SAVCILARIMIZA DAİR ARA ÖNERİDİR

- Hâkim-savcı meslektaşlarımıza meslek öncesi eğitimlerinde davacı-davalı, mağdur-sanık vs. tüm ilgililer hakkında yapacakları tasarruflarında isabet oranını yükseltmek için Hukuk Fakülteleri ve Adalet Akademisi aşamasında ve mesleğin ilerleyen yıllarında sosyoloji, psikoloji, psikiyatri, suçlu psikiyatrisi gibi bilim dalları doyurucu ve etkili bir şekilde yüklenmelidir.
- Kalem personeli ile ilişkiler, insan (personel) idaresi, amir-memur ilişkilerinde temel normlar ve dikkat edilmesi gereken hususlar doyurucu /etkili ve bilimsel metodoloji ile ve profesyonel kişiler eliyle meslektaşlarımıza yüklenmelidir. Bu eğitim gerekirse uygulamalı olarak da yapılabilir.
- Davanın veya işlemin taraflarıyla, vatandaşlarla veya diğer kurum mensupları ve temsilcileriyle ilişkilerimizde gözetilmesi gereken kurallar, etkin / etkili dinleme, empati kurma, hâlden anlama, çözüm üretme metotları, davranış modelleri, insan ilişkileri, medeni

iletişim ve sair hususlarda gerekirse, Profesör Doktor Üstün Dökmen, Doğan Cüceloğlu veya Nevzat Tarhan gibi uzmanların eserlerinden veya bizzat kendilerinden de yararlanılmalıdır. Böylece de çağdaş ve sosyal olgularla yani tam olarak insanların sosyal ve ekonomik davranışlarını yargılayan Yargı /Adalet Teşkilatı ile sosyal bilimler arasında köprü kurulmalıdır.

- Özellikle işin doğası gereği stres yoğun olan tüm adli birimlerde ilgili meslektaşımızın /bizim de insan olduğumuz ve her insanda olan olumlu ve olumsuz kabiliyetlerin bizde de var olduğu gerçeğinden hareketle, bir dava sırasında veya keşifte veya sair ortamda oluşan /muhtemel gergin havanın kontrolünü sağlamak, tarafsızlığını ve itibarını zedelemekten doğru sonuca varmak ve kendini kaybetmemek için somut olarak STRES KONTROLÜ gibi muhtemel çözüm tekniklerinin akademik seviyede ve akademi aşamasında veya mesleğin icrası sırasında meslektaşımıza /bizlere sunulması ve bu gibi zayıf alanlarımızın da güçlendirilmesi gerekmektedir.

4) İNSAN SEVGİSİ /MERHAMET DUYGUSU

Şiddetin, nefretin, hiddetin ve şehvetin mütemadiyen tahrik ve teşvik edildiği bir zaman ve mekânda yaşıyoruz. İnsani olan vasıflarımızı sürekli kaybediyoruz. Bunların başında da; şefkat, merhamet, empati, etkili iletişim ve belki de tüm bunların özünü, yani insana dair en hassas değerimizi; sevgiyi kaybediyoruz. Dünya, toplum böyle iken içinde /bağrında yetişen ve yaşayan, bu millete /insana / insanlığa hizmetle görevli hâkim-savcının bundan etkilenmemesi mümkün değildir. Şu halde, en önemliyi, insan sevgisini ve hassas vicdan mekanizmasını öne çıkarmak önceliğimiz olmalıdır.

“Aklın yoksa yandın. Ya kalbin yoksa, o zaman sen zaten yoksun ki.” Mevlâna Celaleddin-i Rumî.

Rüzgâr eken fırtına, kin eken nefret biçer. Sevgi eken ise sevgi derer / hasat eder.

Hukuk ve sevgi evrenseldir. (Law and love are universal.)

O halde hukuk ve sevgi her alanda ve her konseptte el ele, birlikte yürümelidir.

Evet, insanı sevmeden insana hizmet mümkün müdür? Sevgi bize bahşolunan en kıymetli hazine, solmaz ışık ve aldatmaz kılavuzumuzdur.

İnsan sevgisi ve hukuk küreseldir /evrenseldir. Biri diğerinin yapışık ikizidir. Biri yoksa öbürü, aslında; hiçbiridir.

Nitekim Hollanda'da (Hâkimler Okulunda) hâkim adaylarının mesleğe kabul ve yetiştirilme sürecinde, mesleki sınav haricinde ayrıca psikolojik teste tabi tutulduğu, sabır, dayanıklılık ve insan sevgisinin araştırıldığı hususu da bir vakıadır.³² Bu husus da hukuk ve sevginin (Law and love) ne kadar önemli ve birbiriyle irtibatlı olduğunu göstermektedir.

MERHAMET/RİKKAT³³ (COMPASSION)

Yargılanan insana arıza yapmış bir makine gözüyle bakılmaz / bakılamaz /bakılmamalıdır. Yargının yargıladığı /konusu /muhatapı; asla ve asla mekanik veya yazılım arızası /hatası /kusuru olan bir bilgisayar /bir araba /bir cep telefonu tabir-i diğerle bir makine değildir. Yargının muhatapı; (maddi ve manevi kişiliğiyle, inkâr edilemez-her ortamda korunması ve kollanması gereken temel ve evrensel haklarıyla, malvarlığıyla /özgürlüğüyle) her biri bir âlem olan, ten, beden ve karaktere sahip ÂDEMDİR /CANDIR / İNSANDIR.

Bir bilgisayar, bir hesap makinesi muntazam hesaplama yapar ve neticede sıfır hatayla sonuç verir /işlemi sonlandırır. Ancak insanda (hâkimde) olan /olması gereken en önemli donanım bu makinelerde yoktur. O da kalptir /vicdandır. İşte bir makine ile hâkim arasındaki fark da budur. Diğer deyimle makine işlem yapar, hesaplar ve sonuç verir. Ancak hâkim yargılar, beyniyle analiz, gönlüyle /vicdanıyla /kalbiyle teşhis ve beyin ve kalp ikilisiyle sentez eder ve neticeten de müşterek ve paralel muhakeme ile de tam bir kanaate varır ve hüküm verir. Her yargılamada muhakkak matematik öyle veya böyle, az veya çok yer alır.

³² Yargı Etiği Sempozyumu, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Yayınları, Temmuz 2013, Selçuk Hondu, Kamu Etik Kurulu Üyesi / Emekli Danıştay Üyesi sunumu, sayfa 156.

³³ Rikkat; merhamet, acıma, incelik, kalp yufkalığı.

Ancak adli yargılama asla ve asla salt matematik hesaplamalardan ibaret bir prosedür /bir ritüel /bir cebri formüller geçidi /işlemler süreci değildir. Öyle olsaydı cebri hesaplama ve adli muhakeme belki de tek kavramla ifade edilirdi.

Hâkimde merhamet /rikkat duygusu çok güçlü olmalıdır. Ancak bu parametre sağlam ve hassas şekilde oluşturulmalıdır.

Merhamet; ama kime, ne zaman, hangi dozda ve ne şekilde? Bunların cevabı merhamette isabeti ve adalette mizanı belirleyecektir.

Sadece sanığa veya sadece mağdur /müştekiye gösterilecek merhamet eksiktir, hatalıdır.

Taraflardan birine gösterilen merhamet, diğer taraftan nefret etmeyi /öbür tarafa karşı merhametsizliği gerektirmez.

Merhamet; her şart, her zemin, her zamanda ve her kese karşı olması gereken bir mayadır /özdür.

Merhamet hususunda verilebilecek en bariz örneklerden biri İngiltere'dendir.

KONUMUZDUR/KONUMUMUZDUR/SORUNUMUZDUR/ SORUMUZDUR; Hangi hâkim profilindensiniz?

Bir Thomas More mu olmak isterdiniz yoksa bir Scoresbie mi?

Kalp, vicdan, merhamet, muhakeme, muaheze, mahkeme, karar / adalet sıralamasında ve sürecinde yeriniz / yerimiz neresidir?

Buna dair tarihten bir yaprak;

“More’un İngiliz halkına en hoş gelen özelliklerinden biri de bu güler yüzlülüğü olduğu için, Elizabeth çağında oyanan Sir Thomas More’da Utopia yazarının bu yanı üstünde ayrıca durulur. Oyunun birinci perdesinde, More’un başka bir yargıçla nasıl alay ettiğini anlatan ve o sıralarda Londra’da dillere destan olan bir öykünün sahnede canlandırıldığını görürüz: Adı Scoresbie olan bu yargıç *parası çalınanları iyice azarlarmış*; üstlerinde fazla para taşımakla hırsızları kışkırttıklarını, üstelik kendi ceplerini korumak gücünden bile *yoksun olduklarını söylermiş*. Bu çeşit sözleri çok dinleyen More,

meslek arkadaşına bir ders vermeyi aklına koymuş; Londra'nın en usta yankesicilerinden birini çağırıp yargıca gizli gizli bilgi vermek bahanesiyle onunla konuşmasını; bu görüşme sırasında da parasını çalmasını istemiş. Bu suçu yüzünden cezalandırılmayacağına da söz vermiş. Yankesici More'a öylesine güvenirmiş ki, isteğini hemen yerine getirmiş. Soyulan Scoresbie kıyametleri koparınca, More onun başkalarına söylediklerini, harfi harfine yargıç arkadaşına tekrarlamış.³⁴ Ve gülünç duruma düşen Scoresbie, paraları geri vermeye hazır olan usta yankesicinin suçunu bağışlamak zorunda kalmış.”³⁵

Nitekim kendimizden / toprağımızdan / dipdiri ve taptaze bir evrenselimizden, konumuza dair enfes tespitlerin arzının vakti geldi de geçiyor diye düşünülebilir.

Evrenselimiz der ki;

“Zulüm, bir şeyi yeri olmayan yere koymaktır.”

“Ağaçlara su vermek adalet, dikenleri sulamaksa zulümdür. Adalet, bir nimeti yerine koymaktır, her su çeken tohumu sulamak değil.”
Mevlana Celâleddin-i Rumî.

Merhametin dozu, ayarı, miktarı ve mizanı hâkimlerimizin hukuk bilgisine, insan sevgisine, vicdanlarına ve samimi uygulamalarına bağlıdır.

Neticeten biz de bir kıta deriz ki;

“Ey Ati, Ey Hâkim ver dikkati,

Her dem, her daim diri tut rikkati,

İster isen ger (eğer) hükmün şaşmayı,

Evvelen / ahiren / mütemadiyen şarttır sevmen beşeri.”

³⁴ Psikolojide / bu davranışa “aynalama / ayna tutma / mirroring”, kişinin davranışını bir ayna görevi görerek kendisine gösterme / yansıtma denilmektedir. Bkz; [http://en.wikipedia.org/wiki/Mirroring_\(psychology\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Mirroring_(psychology))

³⁵ Utopia, Thomas More, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Hasan Ali Yücel Klasikler Dizisi XV. Basım, Çevirenler Sabahattin Eyuboğlu, Vedat Günyol, Mîna Urgan sayfa 129.

5) EŞİT BAKIŞ / EŞİT GÖRME

A) TEMELDEN KAVRANMALIDIR, EŞİTLİK

Herkesi eşit görme, herkese eşit davranma bir erdem, bir kavram, bir ilke ve slogandan öte BİR UYGULAMADIR ve tereddütsüz ve de samimiyetle UYGULANMALIDIR.

B) EŞİT BAKIŞA DAİR TEZDİR

Eşit bakış, eşit davranma üzerinedir.

Biz doğmadan evvel bize ana-babamızı / ebeveynimizi seçme hakkı verilmemiştir. Hangi aile / klan / toplum / etnisite / mezhep / kabile / aşiret / boy / soy / renk / ırk / dil / din / kültür / sosyal statü / vb. içerisinde doğacağımız, doğmazdan evvel, bize bir hak / seçenek / lüks / imtiyaz / tercih olarak verilmemiştir.

Şu hâlde başkalarını /önümüze gelen İNSANI, herhangi bir insanı; sırf /salt /sadece / bizatihi ve de bizzat rengi /ırkı /cinsiyeti / serveti /statüsü /dili /dini /siyasi /sosyal görüşü nedeni ile kınama / ayıplama /tahkir ve her türlü ile düşük görme ve davranma hakkı da bize asla ve asla, zinhar, katıyyen ve katıbeten verilmemiştir.

Zira şu an beğenmediğimiz, yadırgadığımız, nefret ettiğimiz, hor, hakir ve zelil gördüğümüz bir başka insanın kimlik ve statüsünde de doğabilirdik.

C) TÜRK KÜLTÜRÜNDE EŞİTLİK KAVRAMI

Herkesi eşit görme bilinci hakkında evvelen söylenen enfes bir kıtayı burada tekrar etmek bizim için bir borçtur. Metin de Yunus EMRE'mize aittir.

“Bilmeyesin bednâm u nâm

Bir ola sana hâs u âm

Bildin ise ilmi tamam

Gel imdi oku bir varak”

Yunus EMRE

Yine aynı kaynağın / pınarın / şelalenin / menbain eşitlik hakkındaki bir başka tarifi de şudur;

“Cümle yaradılmışa
Bir göz ile bakmayan
Halka müderris³⁶ ise
Hakikatte asidir.”
Yunus EMRE

D) TÜRK YARGISINDA EŞİTLİK KAVRAMI VE UYGULAMASI

Sıra mesleğimize geldiğinde Türk Yargısında geçmişi ve bugünüyle; gördüğümüz ve görmemiz gereken eşit bakış ve eşitlik uygulaması, fantastik / ulaşılamaz bir Utopia’dan / söylemden / slogandan ziyade somut bir metin ve samimi bir uygulamadır.

Metnimiz Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye’nin 1799. Maddesidir.

Madde 1799; “Hâkim; hasım taraflar arasında adaletle hükmetmeye memurdur.

Bundan dolayı; taraflardan biri her ne kadar şerefli kimselerden ve diğeri halktan biri olsa bile yargılama sırasında *tarafları oturtmak ve kendilerine bakmak ve söz vermek* gibi muhakemeye ait işlemlerde tamamıyla Adalet Ve Eşitliğe riayet etmelidir.”

Denilmektedir.

6) HÂLDEN / AHVALDEN ANLAMA (EMPATİ YETENEĞİ)

Hâli (olanı / olmuşu / mevcudu / durumu / olayı / vakayı / davayı / nizayı / ihtilafı / uyuşmazlığı / anlaşmazlığı) yargılayan ve halleden hâkimin bir başka “hâl”i (örneğin; geciken adaletin neden olduğu bir başka olanı / olmuşu / olmakta olanı) görmemesi / fark etmemesi ve dahi anlamaması ne derece adildir? Bu soruya verilecek cevap şüphesiz bize çıkış yolunu da göstererek önümüze / yolumuza ışık tutacaktır.

³⁶ Müderris; Profesör.

Nasıl ki gittiğimiz ve en fazla 1 veya 1,5 saat ayırdığımız bir lokantada /restoranda 10 dakika sonra servisi gereken bir ürünün /yemeğin 50 veya 75 dakika sonra /gecikerek /çok tehirli veya soğumuş veya tadı kaçmış şekilde hazır edilmesi ağır bir hizmet / servis kusuru ise, bizim de yargı olarak açılan bir davayı uzun yıllar boyunca bitirmememiz /sonuçlandırmamamız aynı şekilde ağır bir hizmet kusurudur. Bir Culpa Lata'dır. Bunun bir Culpa Levis olarak görülmesi / algılanması meseleyi hafife almak veya görmezden gelmekle eş anlamlıdır.

Görevi; a) Hâli (ceza hukukunda suç, medeni hukukta nizam) saptamak /tespit etmek ve b) Hemen akabinde halletmek /herkese hakkını (cezada; suçlu-suçsuz, hukukta; haklı-haksız) vermek olan hâkimin davayı uzatarak bizzat başka bir negatif hâle neden olması makul değildir. Bu hâl de asla Adalet / Nesafet / Hakkaniyete uygun değildir.

Hâkim-hâl ilişkisine dair en bariz ve kuvvetli evrak /belge /senet /vesika /delil / dayanak /mesnet /kanıt bizzat hâlin metne dökülmüş hâlidir; arzuhâldir. Belki orijinal /saf / ilk hâli ile arz-ı hâldir. (Burada arzuhâl kelimesinden kasıt dava dilekçesi olup kavram bu anlamda kullanılmıştır.)

Belli bir ana /mekâna /tavra /davranışa /fiile /fiilsizliğe tabiri diğerle hâle ait yargılama yapan hâkimin hâle dair gerekli /beklenen /verilmesi gereken hükmü süratle ve isabetle kurmaması, adaleti geciktirmesi, adaletin taraflarca geciktirilmesine alet olması ve sırf bundan dolayı (haklının hakkına kavuşamaması, haksızın haksızlığına / durumdan nemalanmasına devamı ile) oluşan mağduriyeti /mazlumiyeti /felaketi /sefaleti /helaketi diğer deyimle MENFİ HÂLİ görmemesi /öngörmemesi /engellememesi akla /izana /mizana /insafa /vicdana adalete / hakkaniyete /nesafete sığmaz ve tüm bu kavramlara, hâkimlik mesleğinin özüne ve eşyanın tabiatına aykırıdır diye değerlendirilmektedir.

Makul süre ihlali nedeniyle haklının sefaleti /felaketi rağmına ve /veya üzerine inşa edilen bir 'Saadet ortamının!' sebep-i müsebbibi olmak Türk Yargısı için hoş görülebilir / tolere edilebilir affedilebilir bir hâl olmasa gerek diye düşünülmektedir.

Bir davada / dosyada prensip doğru /isabetli karar vermektir. Ancak her halde, her hâlükârda 'hâlice, hâlince ve kârlıca' (yani ki yani

gecikmeden /zamanında /vaktinde / deminde /ötelemekten /öteletmeden /haksızı abad ve de haklıyı mağdur etmeden) karar vermektir.

Örneğin; bir özel sektör işçisinin tanık sıfatıyla defalarca ve gereksiz şekilde aynı mahkemece çağırılması halinde 2. Belki 3. Çağırılışında işvereni / patronu tarafından ("Sen, burada, yanımda mı çalışıyorsun, yoksa adliyede mi? Her gün adliyedesin. Kusura bakma, benim her gün ve düzenli çalışan işçiye ihtiyacım var. İşine son veriyorum." Denilerek) işinden kovulması durumunda maalesef bu yıkıma yol açan biziz / yargıdır. Bu nedenle her bir kişinin yargıdaki işleminin mümkünse bir defada ve ikinci kez çağırılmasına ve gerçekte mağdur edilmesine yol açılmadan tastamam (tekrarına ihtiyaç duyulmayacak şekilde) yapılması çok önemlidir. Buradaki örneğimizi bir ceza davasında tanıgın, mağdurun veya müştekinin defalarca ve gereksiz yere çağırılmasına da uyarlayabiliriz.

Yine örneğin; cinsel saldırı mağduru bir kadının veya çocuğun uzmanlarınca, detaylı, tüm yönleriyle ve bir defada beyanının alınması yerine, önce ve birinci aşamada polis karakolunda, ardından ikinci aşamada ve bizzat savcı tarafından, ardından üçüncü aşamada açılan kamu davasında ve 1. mahkemede hâkimce ve dördüncü aşamada da 1. mahkemenin görevsizlik kararıyla işi bir başka mahkemeye göndermesi halinde yeni ve görevli 2. mahkeme hâkimince tekrar tekrar (esasında tek mağdur ve tek olay ancak tam 4 kez hem de 4 farklı mercice) dinlenmesi durumunda cinsel saldırının oluşturduğu maddi / manevi yıkımın, tıbbi tabirle depresyonun /tramvanın /anksiyetenin 4 ayrı zaman ve 4 farklı mekânda mağdura /müştekiye yaşatılması asla ve asla adil /makul / tıbbi /insani /insan haklarına uygun değildir.

Empatinin (hâlden anlama melekesinin) en güçlü olması gereken alanlardan birisi ve belki de en evvel geleni ise ahkâm-ı şahsiye (Sulh Hukuk Mahkemesi) hâkimliğidir. Vesayet makamında oturan meslektaşlarımızdır. Bu hâkimlerimiz klasik manada sadece hâkim değildir. Sırf vesayet makamında oturmakla, devletimizin /Türk milletinin kendilerine emanet ettiği her türlü kısıtlının /kimsesizimizin (ki bunların neredeyse tek, biricik kimsesi vesayet makamındaki hâkim meslektaşımızdır) /muhtacımızın (yaş küçüklüğü veya akıl hastalığı veya hapis hali veya bunama nedeniyle veya düşkün hale gelmesi

sebebiyle veya bizzat kendi isteğiyle kısıtlanan /vesayet altına alınan her bir insanımızın /bu ülkenin yetimiyle, öksüzüyle, düşkünüyü, görünmeyen bir diğer (sahipsiz) kitlesinin /bizi biz yapan toplumumuzun bir başka parçasının; ana babasıdır, velisidir, mürebbisidir, biricik kimsesidir, tabir-i diğerle her şeyidir. Hâkim her bir kısıtlıya ilgili tasarrufunda ilgili hacredilen sanki kardeşi, eşi, evladı, ana veya babası veya yakınıymış gibi davranmalı ve kararlarını buna göre vermelidir. Vesayet makamı hâkimi kısıtlanan kişinin sanki atasıdır, ötesidir, sahibidir. Kısıtlının asıl sahibi (Türk Milleti) adına görüp gözetendir. Örneğin kısıtlının malvarlığıyla ilgili bir satış kararında o mal / taşınmaz kendi mülkü olsa idi nasıl davranacak idiyse ona göre davranmalıdır. Zira kısıtlanmışın hele de akıl hastalığı ve yaş küçüklüğü nedeniyle vesayet altına alınmışın hâkimden başka sahibi çoğu zaman yoktur. Yine atanmış vasinin görevini ne oranda yaptığı, kötüye kullanıp kullanmadığı, kısıtlıya ne oranda ilgilendiği, kısıtlanmışın ihtiyaçlarına karşı ilgisi, samimiyeti ve kapasitesi her dem ve ortamda vesayet makamı hâkimince denetlenmeli ve asla ve asla mutlak bir güvene ve teslimiyete yol açılmamalıdır. Örneklerimiz genişletilebilir. Misal olarak vasiye kısıtlı adına tazminat davası açmak için verilen iznin, dava vekille temsil edilecekse, avukatla yapılacak vekâlet ücret sözleşmesinin miktar ve yüzdesini kapsamadığını, işbu (vekâlet ücretinin belirlendiği) sözleşmenin de ayrıca hâkimin denetim ve onayına sunulması gerektiği hususunu verebiliriz.

Vesayet makamı ve ahkâm-ı şahsiye hâkimliği neden bu kadar önemlidir?

Bu suale dilenirse bir beyitle cevap vermeye çalışalım.

“Ey Ati! İster isen medeniliğimizi ve seviyesini ve sevgi ve samimiyetimizi görmek,

Kâfidir düşkünümüze, delimize ve kabirde yatan ölümüze verdiğimiz değere bakmak.”

Neticeten hakimde empati yeteneği şarttır ve çok güçlü olmalıdır. Zira geciken, gereksiz yere tekrür eden (Ki sırf bu tutum başlı başına eziyettir /zulümdür /AİHS’nin 6. md gereğince insan hakları ihlali-dir), kusurlu /hatalı / yetersiz adli işlemin yapacağı tahribatı / yıkımı /felaketi / tramvayı / psikiyatrik-psikoloji çöküntüyü /işten kov-

durmayı, tabir-i diğerle hayatın her hâlini (esasen kendi kusurumuzla bizzat neden olduğumuz negatif hâlleri) öngörmek, hikmet, basiret ve ferasetle davranmak, yargılamanın ve adli hizmetin her bir anında ve aşamasında bunları dikkate almak temel ve asıl olmalıdır.

İlaveten günlük hayatın ve olayların her hâlini yargı faaliyetinde, yargısal iş ve işlemde nazara almamak veya görmezden gelmek mesleğimizle /meşgalemizle /meşrebimizle de bağdaşan bir hâl olmasa gerektir.

7) NEZAKET / TEVAZU VE SABIR

A) NEZAKET

Buradaki nezaket sadece ailemizin bize öğrettiği nezaket değildir. Hâkimin nezaketi anneden ve aileden aldığımız nezaketi de içeren ancak bunun da ötesinde bir kurum, kavram ve uygulamadır.

Zira bilinmeli ve her aşamada hatırdan tutulmalıdır ki; bazen davanın tanığı, mağduru, müştekisi ve dahi vekili (belki sanığı) tehdit-terörize edilmiş, korkutulmuş veya şantaja maruz bırakılmış olabilir. Her zaman sergilenen genel davranış kalıbı içinde ve özellikle bu durumlarda esirgenmeyen ve samimiyanne hissettirilen nezaket; duruşma salonunda gerçeğin ifadesi için gerekli ortamı hazırlayan en hassas temeldir / teminattır. Güven duyulmayan / verilmeyen / telkin edilmeyen ortamda, baskılanmış /sindirilmiş iradenin bütünüyle içe kapanacağının veya firar edeceğinin tahmini ise kehanet olmasa gerektir. Gerçeğin özgürce ifade edilebilmesi için gerekli ortamı sağlamak ise yargı ve hâkim için bir görevdir. İşte hâkimin nezaketinden kastolunan da budur.

Bu manada nezaketin bir kısım unsurları; sabırla dinleme, kürsüden yapılan konuşmanın içeriği, kalitesi ve miktarı, düşüncelilik, mahkeme personeli dâhil herkese karşı samimi alaka /ilgi ve olmazsa olmazımız, olmayınca olmayacağımız; medenilik /incelik / zarafet / kibarlık olarak sayılabilir.

Denilebilir ki hâkim savcının mümeyyiz vasfı; nezaketi ve mütevazılığıdır.

B) TEVAZU

Tevazu hakkında yine evvelce söylenen birçok özlü sözden sadece birini hatırlamak mesleğimizle olan bağı nedeniyle bizim için hayati-dir. Kaynak yine aynıdır ve Yunus EMRE'mizdir. Bu mevzuda daha fazla söz ise fuzuldür.

“Miskinlikte³⁷ buldular

Kimde erlik var ise

Merdivenden ittiler

Yüksekten bakar ise.”

Yunus EMRE

C) SABIR

İyi bir hâkim aynı zamanda sabırlı olmalıdır ki, bunun diğer adı da mutedil bulunmaktır. Zira asabi / agresif bir mizacın sabırlı olması muhaldir, o mizaca terstir, uygun değildir. İtidal ve iyi bir dinleyici pozisyonu korunmalı, sabırlı olmak mizacın bir parçası haline getirilmelidir.

Nitekim Amerikalı meslektaşımızca enfes şekilde vurgulandığı üzere “Nezakat ve sabır hâkimliğin mizacının /doğasının /yapısının bir gereğidir.” Hâkim muhataplarını sabırla dinlemelidir ki insanlar kendilerini rahatça ve özgürce ifade edebilsin ve de gerçek anlaşılıp adalet yerini bulsun. Hâkim bu sabrı gösterirken paralelinde de nazik olmalı ki muhatap kendini baskı altında hissetmesin ve tüm iradesiyle sürece katkısını yapabilsin.

8) HUKUK LİYAKATİ/ HUKUKA LİYAKATİ/ HUKUK BİLGİSİ

Hâkimlik-savcılık için olmazsa olmazımızdır. İşin asgari altyapısıdır. Temel ve zaruri kriterlerdir.

³⁷ Miskin; alçak gönüllü, kibirlenmeyen, benlikten (Ego'dan) geçmiş kişi. Yunus Emre Hayatı ve Bütün Şiirleri, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, V. Basım, sayfa 289, 502.

Miskinlik; Alçak gönüllülük. tevâzu, kendi kusurunu bilip kendine haddinden fazla kıymet vermemek, tevâzu içinde olmak.

Hâkimde hukuk bilgisinin hem de vukufiyet derecesinde zaruri olduğunu söyleyen neredeyse tek yerel veya evrensel kod Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye'nin 1793. Maddesidir.

Mecelle'nin 1793. maddesinde; "Hâkim; hukukî konulara ve yargılama usulüne vakıf ve bunları davanın taraflarına tatbik ve meseleyi çözmeye muktedir olmalıdır."

Denilmektedir.

Meselenin önemi ayan ve beyan olmakla daha fazla kelime sarfı israf olacaktır.

9) ADALET / NESAFET / HAKKANİYET ÜÇLEMESİNİN (EX AEQUO ET BONO) ÖNEMİNİ BİLMEK VE HASSASİYETLE UYGULANMASI BİLİNCİNİ TAŞIMAK

Adalet ≠ sadece ADALET,

Adalet ≠ sadece NESAFET,

Adalet ≠ sadece HAKKANİYET.

Adalet = Adalet + Nesafet + Hakkaniyettir.

Gelin bu kavramlara farklı bir perspektifle bakalım.

ADALET = Bağımsız, tarafsız, doğru / dürüst ve tutarlı, eşitlik ilkesine gönülden inanmış, ehliyetli ve liyakatli, etik ilkelere uygun çalışan, edep, adabı yüksek ahlaki değerlerle mücehhez ve hakîm, fehîm, müstakîm, emîn ve mekîn sıfatlarını haiz hâkim / hâkimler tarafından icra edilen, yasal ve yetkili bir mahkeme eliyle yürütülen "Adil" bir yargılama faaliyetidir / adli hizmettir / kamu görevidir.

NESAFET = Merhamet ve adalet dairesinde hareket, hakikat kabul ve itiraf.

HAKKANİYET = Haktan ve doğruluktan ayrılmamak, Adalet üzere bulunmak, Adalet ve insaf ile lâzım olanı icra etmek.

"ADALET / HAK YERİNİ BULDU / TESİS EDİLDİ / GERÇEKLEŞTİ." CÜMLESİ AÇILDIĞINDA,

Burada mezkur davanın;

- a) Bağımsız, tarafsız, doğru / dürüst ve tutarlı, eşitlik ilkesine gönülden inanmış, ehliyetli ve liyakatli, etik ilkelere uygun çalışan, edepli, adaplı yüksek ahlaki değerlerle mücehhez ve hakîm, fehîm, müstakîm, emîn ve mekîn sıfatlarını haiz hâkim / hâkimler tarafından icra edilen ve yasal ve yetkili bir mahkeme eliyle yürütülen “Adil” bir yargılama faaliyeti olduğu ve ilaveten,
- b) Nesafete uygun, insaf ölçüleri içinde kalınarak ve dozu tutturularak karar verildiği ve ilaveten,
- c) Hakkaniyetin zedelenmediği, herkesin (davacı, davalı, sanık, mağdur, müşteki, v.s.) hakkını aldığı, herkesin hakkını haklılığı / hak ettiği nispette / oranda aldığı, hiç kimseye hak ettiğinden fazlası veya eksigi verilerek eziyet edilmediği, izanın çalıştırıldığı, mizanın tutturulduğu,

Unsurlarını içerdiği anlaşılacak /görülecektir.

Nitekim karşılaştırmalı hukuka bakıldığında aynı kavramın Roma Hukukundan beri (Belki daha öncesinden itibaren) kullanıldığını ve Latince adına “Ex Aequo Et Bono” dendiğini göreceğiz.

Şu halde bu kavram enlem veya boylam farkı olmaksızın evrensel ve genel geçerdir.

10) YAŞ (HÂKİM İÇİN) VE SAĞLIK (HÂKİM VE SAVCI İÇİN)

Yaş ve sağlık hâkim ve savcı için vazgeçilmezlerdendir. Şüphesiz yeterli olgunluk ve bunun gerektirdiği yaş hâkim için eşsiz değerdedir.

Sağlıklı olmayan bir bünyenin ise sağlıklı düşünmesi ve isabetli karar vermesi ise çoğu zaman zor bazen ise imkânsızdır.

A) HÂKİMLİK YAŞININ EN AZ 35-40'A YÜKSELTİLMESİ, BELİRLİ SÜRE SAVCI VEYA AVUKAT OLARAK GÖREV YAPMIŞ MESLEKTAŞLARIMIZIN HÂKİMLİĞE KABULÜ VE KÜRSÜDE YETKİLENDİRİLMESİ ZARURİDİR.

İyi hâkimlik olgunlukla /kemâlâtla olur. Olgunluk ise zaman ve tecrübenin müşterek ürünüdür.

24 yaşında genç ve bekâr ve çocuksuz bir meslektaşımızın vereceği boşanma kararı ve velayetin bir tarafa tevdi ve nafakaya dair hükmü ne kadar adildir? Veya hiçbir şekilde kambiyo senedi tanzim etmemiş, ciro silsilesine dair pratik bilgisi olmayan veya ticari hayatın günlük işleyişine dair yakın bilgisi bulunmayan bir meslektaşımızın ticari davalarda vereceği tedbir veya esasa dair karar ne oranda adil veya isabetli olacaktır?

Bu hususta dilenirse ecdadın /Nizam-ül mülk'ün Siyasetnamesi'ni referans yapalım. Burada da; devlet işlerinde istihdam edilecek /yükseltilecek kişilerin "çölün sıcağını ve soğuğunu tatmış olması" diğer tabirle tecrübeli olması ve bu kişiler arasından işbu seçimin yapılması gerektiğinden bahs olunmaktadır.

Bir hâkimin önünde bulunan herhangi bir hukuk-ceza dosyasındaki malvarlığı veya özgürlüğe dair evraktaki esaslı hatası veya kusuru parayla ölçülebilir mi? Zannımızca hâkim önündeki bir davanın, hele de özgürlüğe dair bir evrakın parasal anlamda ölçümü imkânsızdır. Şu halde insanı yargılayan, tüm faaliyeti ve icraatı insana dair (malvarlığı ve özgürlük bağlamında) olan hâkimde tecrübenin / yeterli yaşın /olgunluğun /kemâlâtın aranmaması makul değildir / normal değildir.

Belki ABD veya Avustralya Yargı teşkilatları Siyasetname'yi okumamıştır veya haberleri yoktur. Ancak, her iki ülkede de, somut bazda misal verilecekse ABD'nin Massachusetts Eyaletinde 10 yıl veya Avustralya'nın New South Wales Bölgesinde 20 yıl³⁸ hukuk mesleği

³⁸ http://www.ehow.com/how_6703457_become-judge-australia.html
Instructions; 1- Obtain a Bachelor of Law degree from a university. You will need to meet the entry requirements of your chosen university to enter the program. Depending on the university, a law degree course might take four to five years to compete.
2- Practice law for a minimum of eight years. An average judge has practiced for 20 years or more before receiving his appointment. Judges often have worked in litigation as barristers. According to a speech presented at the Judicial Conference of Australia in 2003, this is because no formal legal training and development program exists for new judges, and solicitors and law teachers lack familiarity with procedures in the courtroom.
3- Network with judges and lawyers, establishing your reputation as an outstanding legal practitioner. When the government requires a new judge, government officials will consult existing judges and legal professionals for advice. If you are nominated and eventually selected for appointment, you can become a judge.

icra etmeyen birinin hâkim kürsüsüne oturması /oturtulması mümkün değildir.

Nizam-ül mülk'ün Siyasetnamesi'nde şart koştuğu yaş ve tecrübe bu 2 ülkenin yargı teşkilatında somut uygulamadır.

Hâkimin evsafı /vasıfları hususunda şu ana kadar milli veya mukayeseli hukukta herhangi bir yasal düzenlemeye henüz rastlanamamıştır. Şu halde Mecelle'mizin evvelce arz olunan düzenlemesinin halen en üstün evrensel değer olduğu cümlesi bir iddiadan öte bir vakianın tespiti /bir hakkın teslimi olacaktır.

Daha evvel arz edildiği üzere ABD'den Yüksek Yargıç Edward HENNESSEY'in yazdığı 'Excellent Judges /Mükemmel Hâkimler' kitabı bu hususu işleyen ancak kodifikasyona dökülmeyen en esaslı akademik metindir.

İşbu akademik metinde hâkimin vasıflarına bakıldığında;

- a) YAŞ ve Sağlık
 - b) Eğitim /Hukuk formasyonu
 - c) Öğreticilik /Eğiticilik / İletişim
 - d) İdarecilik /yöneticilik Kabiliyeti
 - e) Dava Tecrübesi
 - f) Doğruluk /Dürüstlük ve Tarafsızlık
 - g) Meslek Etiği /Ahlakı
 - h) Cesaret
 - ı) Nezaket /İncelik
 - j) Sevgi /Merhamet /Şefkat /Acıma Duygusu
 - k) Tevazu /Mütevazılık (Ve karşıt kavram olarak Egoizm)
- Olarak tanımlanmıştır.

Excellent Judges'da YAŞ KONUSUNA BAKIŞ;

Edward HENNESSEY yaş ve dava tecrübesiyle ilgili bahsinde; 30'lu yaşlardaki çoğu hâkim adayının (Ki tamamı o anda avukattır) kürsüde oturmak için (müstesna yeteneğe sahip olanlar hariç) yeterli olgunluğa (yaşa ve dava tecrübesine) sahip bulunmayabileceğini beyan etmektedir.³⁹

Nitekim Edward HENNESSEY enfes bir şekilde, hâkimlikte iyi bir muhakemenin (iyi hâkimliğin) eğer varsa tümüyle kemâlâtla / olgunlukla mümkün olduğunu, olgunluğun ise, zaman ve tecrübenin bir ürünü olduğunu söylemektedir. "İyi hâkimlik olgunlukla / kemâlâtla olur. Olgunluk ise zaman ve tecrübenin ürünüdür."⁴⁰

Ayriyeten ABD'de hukuk okullarına, başka bir bölüm veya fakülteyi bitirdikten sonra başvurulabildiğini hatırlarsak (Ki hâlihazır ABD Başkanı Barack Obama ve eşi Michell Obama önce Sosyoloji bölümünü bitirmişler ve ardından da Harvard Hukuk Okulunda 'Harvard Law School' hukuk eğitimi almışlardır. ABD'de Hukuk eğitimindeki branşın adı Fakülte değil Okuldur.) ülkemizde 18 yaşında Üniversiteye giren, 23 yaşında hukuk mezunu olan bir kişinin 10 yıl Avukatlık veya Savcılık yaptıktan sonra hâkim kürsüsüne oturması makuldür / makbuldür / mümkündür / doğaldır / idealdir.

ABD'de birinci bölüm veya fakülteyi 22 yaşında bitiren birinin üstüne ikinci fakülte olarak hukuk okuluna gittiğini varsayarsak bu kişi en az 26 yaşında daha ancak hukuk bölümü mezunu olabilmektedir. Üstüne 10 yıl da avukatlığı eklersek zaten hâkimlik için geldiği 36 yaşında ancak aday olabilmektedir.

Bu anlamda hâkimlerin; belirli süre savcılık veya avukatlık yapan meslektaşlar arasından ve kıdem ve tecrübelerine göre kürsüye kabulü halinde şu anda dile getirilen birçok olumsuzluğun kendiliğinden kalkacağı tahmin edilmektedir. Bu süre en az 5 yıl olabileceği gibi daha fazlası da öngörülebilir.

³⁹ Edward F. Hennessey "Excellent Judges" sayfa 5.

⁴⁰ Edward F. Hennessey "Excellent Judges" sayfa 5.

B) HÂKİM-SAVCIDA SAĞLIK (AKIL VE BEDEN SAĞLIĞI)

Sağlık hususunda Bangalore ve Budapeşte Etik ilkeleri dâhil hâkim veya savcının sağlığının ne şekilde olması gerektiğini düzenleyen herhangi bir uluslararası metne henüz rastlanamamıştır. Ancak enteresan bir şekilde hâkimin sağlığı 1869 tarihli Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye'nin 1794. Maddesinde düzenlenmiştir. Ki bu da neredeyse bu alandaki yegâne düzenleme /kaynaktır.

Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye'nin 1794. maddesinde; “Hâkim temyiz kudretine haiz olmalıdır. (İyiye kötüden ayırt edebilmelidir.)

Bundan dolayı; küçük çocuk veya bunak veya kör veya tarafların kuvvetli seslerini işitemeyecek derecede sağır olan kişi hâkim olamaz.” denilmektedir.

Mesleğe kabulden önce aranan sağlık şartları bir yana, mesleğin icrası sırasındaki sağlık şartlarında herhangi bir negatif değişim halinde dahi hâkimin karar vermekten uzak durmasının açıkça emrolunduğu bir kanun maddesi ise zannımızca Türk Yargısı hariç hiçbir ülke mevzuatında bulunmamaktadır.

Bu konudaki kanun maddesi ise Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye'nin 1812. Maddesidir.

1812. maddede; “Hâkimin zihni; gam, keder, açlık veya uyku basması gibi sağlıklı düşünmeye engel olabilecek bir arıza ile belirsiz veya düzensiz hale gelirse hüküm vermeye girişmemelidir.” denilmektedir.

Bu haller hâkimde var ise o oturumda kesinlikle karar vermemeli, hüküm kurmamalıdır.

1794 ve 1812. maddeler de akıl ve beden sağlığının mesleğimiz için bizde ne denli önemli olduğunu ve öne çıkartıldığını sarîh şekilde göstermektedir.

Esasen bu baba dair hemen arz olunmalıdır ki ideal olması gereken kürsü teminatının da bir esnekliği ve muhtemel istisnalara karşı (özellikle hâkim-savcı lehine) açık kapısı olmalıdır.

Aksi hal bizzat yetki /görev değişimine muhtaç olan hâkim-savcı için eziyet /zulüm veya yıldırıcı bir durum olabilir. Mesleki performansı etkileyen (azaltan) ciddi seviyede sağlık problemi veya burada

öngörülemeyen tahdidi (numerus clausus) olmayan sair kişisel veya ailevi mazeret halinde hâkimin-savcının talebi rağmına kendisini aynı görevde tutmak ve bunda ısrar etmek adil olmayabilir. Bu hallerde kişinin durumuna en uygun ve yapabileceği / verimli olabileceği bir göreve getirmek adalet /nesafet /hakkaniyet üçlemesinin bir başka halinin yansıması veya doğru istihdamın veya sağlıklı işleyen yargının bir emaresidir.

İlaveten sağlık şartları bir kısım mahkemede çalışmaya veya bazı adli görevlerin icrasında elverişli olmayan meslektaşlarımızın bu durumlarını Bakanlığımıza ve Yüksek Kurulumuza bildirmeleri ve bu mercilerin de teşkilat mensuplarının sıhhat durumunu sürekli takibi yüksek standartta hizmete odaklanmış bir kamu servisi için bir zurettir. Bu durumda sağlık şartlarına uygun bir mahalde /yörede / mahkemede /görevde istihdam meslektaşımız için hakkaniyet, kurumlarımız için nesafet ve halkımız için de adalet beklentisinin gereğidir.

Doğru (ehil, sağlık şartları uygun, liyakatli, dürüst, tarafsız, vs.) insanı doğru yerde (görevde, mahalde, yörede, mahkemede, vs.) istihdam maharet işidir /hünerdir. Hizmet alan ve veren arasındaki memnuniyeti ve toplam kaliteyi doğrudan etkiler.

11) HÂKİM-SAVCININ İDARECİLİK /YÖNETİCİLİK VASFI

Bu hususa değinmek gerekirse, öncelikle Bangalore İlkelerinde bu hususta herhangi bir açık / örtülü bahis yoktur.

İkinci olarak da bu hususta maalesef eski veya yeni mevzuatımızda herhangi bir düzenlemeye rastlanamamıştır. Bu hususun Türk Yargısında bir gelenek /kurumsal örfle bugünlere geldiği düşünülmektedir.

Üçüncü olarak da farklı yargılama sistemiyle dikkati çeken ABD yargısında konu gelişen uygulamalar ışığında en azından mesleki anlamda ve akademik bazda kaleme alınmış ve İdarecilik /Yöneticilik Yeteneği “Mükemmel Hâkimin” mümeyyiz vasıflarından biri olarak ele alınmıştır.⁴¹

⁴¹ Edward F. Hennessey “Excellent Judges / Mükemmel Hâkimler” sayfa 8 ve 9.

Buna göre Mahkeme veya adliyenin idaresindeki /yönetimindeki anlaşmazlık, sürtüşme, fraksiyon, bizzat “Yargı Ailesi” içinde gerçekleşmektedir. Bu arızanın kaynağında ise; Kalp /sahte onur, gurur, azamet, ihtişam, gösteriş veya yersiz /anlamsız /saçma / beceriksiz / acemi insan ilişkileri yatmaktadır.

İdarecilik yeteneği hakkında ve “ÖNEMLİ” kelimesi üzerine şu kalıpları önermek hâkime-savcıya zarar vermez;

- a) En önemli 6 kelime; “Kabul ediyorum ben bir hata yaptım.”
- b) En önemli 5 kelime; “Ben seninle / sizinle gurur duyuyorum.”
- c) En önemli 4 kelime; “Senin buradaki görüşün / fikrin nedir?”
- d) En önemli 3 kelime; “Lütfen yapar mısın?”
- e) En önemli 2 kelime; “TEŞEKKÜR EDERİM.”
- f) En önemli 1 kelime; “BİZ”
- g) En ÖNEMSİZ 1 kelime; “BEN”

“Teşekkür” cebimizdeki para veya canımızdan bir parça değildir. Kullanıldığında / harcandığında bize sıhhaten veya serveten hiçbir zarar vermez. Bilakis doğru yerde ve zamanda karşdakini, çevredeki- ni, ilgili herkesi pozitif motive eder, verimliliği artırır. İş barışını korur.

Ne de olsa;

“Marifet iltifata tâbîdir,

Müşterisiz metâ zâyîdir.”⁴²

Muallim Nacî

Yeri gelmişken, ayriyeten unutulmamalıdır ki ‘İnsana’ teşekkür etmeyen “Yaradanına” da şükretmez. İkisi arasında korelasyon /ilişki vardır. Ki insan için en esaslı yüksek performans araçlarından birkaçı MORALDİR /MOTİVASYONDUR /TAKDİRDİR / TEŞEKKÜRDÜR.

Nitekim Nevzat TARHAN teşekkür hakkında der ki;

“Değerlerin aşınmasına sebep olan davranışlardan bir diğeri de teşekkür etmekten kaçınmaktır. İnsanlara teşekkür etmek, herhangi bir sebeple kalplere nefret yerleşmesine engel olur. Ayrıca iyiliğe verdiğimiz değer, zihinsel olarak endişelerin azalmasına yardımcı olur. Teşekkür etmek, davranışı beslemek ve yatırımı desteklemektir.”⁴³

⁴² İskender Pala, Hoş Sadâ, Kapı Yayınları, sayfa 168.

⁴³ Nevzat Tarhan “Ailede, Toplumda, Siyasette Değerler Psikolojisi / Güzel İnsan

12) HAK KAVRAMI VE HAKKA SAYGI

Bizim için önemsiz olan herhangi bir ekmek kırıntısı, yere düşünce onu alan KARINCA için esaslı bir nimettir. Belki de 1 haftalık gıdasıdır. Bir kısım lüks restoranlarda bahşiş kabilinden verilen 500 veya 1000 Liralık para, bir başka ortam ve mekânda fakir bir aile için tam bir yıllık geçimlikler veya bir üniversite öğrencisi için hayati bir yekündür. Şu halde bizim için nispeten ‘önemsiz!’ olan bir hak, dava edilmiş 50 veya 100 Liralık alacak belki de davacı için bir veya birkaç aylık nafaka parasıdır. Şu halde HAK kavramı; neye / kime /hangi kritere göre ÖNEMLİ veya ÖNEMSİZDİR? Bunun tek cevabı vardır. Her HAK ÖNEMLİDİR.

Bize (Adalet Hizmeti Sunanlara) düşen; hakkın küçüğüne /büyüğüne, miktarına /içeriğine, alacaklısının sıfatına /borçlusunun statüsüne bakmaksızın herkese HAKKINI teslim etmek, ancak öncelikle ve ivediyen HERKESİN HAKKINA SAYGI DUymaktır.

13) YÜKSEK BİR EDEB / ÂDÂB / AHLAKÎ MİZACA SAHİP OLMAK;

ETİK / ETHOS ;

“Etik veya en yalın tanımıyla töre bilimine baktığımızda şunlar söylenebilir. Etik terimi Yunanca ethos yâni “töre” sözcüğünden türemiştir.

Konumuz açısından ele alınması gereken konu, Erdemler etiği olacaktır.

Erdemler etiği insanın nasıl birisi olması gerektiğini söylemeye çalışır. Erdemler etiği ilk olarak Eski Yunan’da ortaya çıkmıştır. Plato’nun Symposium’unda insanların sahip olması gereken dört erdem olarak Basiret, Adalet, Cesaret ve İtidal gösterilmiştir. Aristo erdemleri ahlâkî ve aklî olarak ikiye ayırmıştır. Dokuz aklî erdemin en üstünde sophia yani teorik hikmet ve phronesis yani pratik hikmet gelmektedir. Aristo da ahlâkî erdemler olarak basiret, adalet, cesaret ve itidal verir. Aristo’ya göre her ahlâkî erdem her iki uçtaki kusurun ortalamasıdır. Örneğin cesaret erdemi, korkaklık ve deli cesareti gibi kusurların ortasında yer alır.”⁴⁴

Modeli” sayfa 53.

⁴⁴ <http://tr.wikipedia.org/wiki/Etik>

ETİK VE MESLEKİ PROFESYONELLİK

Etik ve profesyonellik birbirinden farklıdır. Etik; mesleğin icrasında DAVRANIŞ OLARAK ‘şunu /şunları yap veya bunu / bunları yapma’ der ve birçok meslekte de ya birebir aynıdır veya çok yakındır. Ancak profesyonellik ise mesleğin icrasında yürütülen işlemlere dair zorunlulukları veya idealleri diğer deyimle asgari standartları ve hedefleri içerir. Görev alanıyla ilgili maksimum performansı ve verimliliği sergilemek, örneğin, makul sürede soruşturma veya yargılama yapmak gibi hususlar profesyonelliğin icabıdır. Her mesleğin profesyonelliği, o mesleğin içeriğine göre değişebilir.

Yeri gelmişken etik ilkelerden en önemlisi sayılabilecek doğruluk ve dürüstlük ilkesine dair bir hususun altını çizmekte fayda vardır. O da şudur ki, hâkimin olmazsa olmazlarından bir başka mümeyyiz vasfı olan doğruluk ve dürüstlük ilkesine yapılan /yapılabilecek en ağır ve en yaygın saldırı bu ilkenin parçası sayılan TARAFSIZLIK boyutundan gelir. Bir hâkimin tarafsızlığını yitirmesi veya tarafsız olmaması / olamaması doğrudan doğruya doğruluğunu /dürüstlüğüne lekeler. Bizzat bu ilkeyi tahrip eder. Bundandır ki Türk Yargısında bir zamanlar hâkim ve savcılar değerlendirilirken “DOĞRULUK VE TARAFSIZLIK” kavramları yapışık ikiz, mütemmim cüz sayılıyor, birlikte mütalaa ediliyordu.

Türk Yargısında edep, adap ve ahlaka dair son derece zengin bir geçmişimiz vardır. Hatta buna dair düzenlemeler en üst metinde, hem de kanun seviyesinde ele alınmıştır. Bu da 1869 tarihli Mecelle Ahkâm-ı Adliye’imizdir.

Bugünün etik kavramı Mecelle Ahkâm-ı Adliye’de âdâb başlığı altında (hem de çok daha kapsamlı şekilde) ve müstakillen ve de aynen hâkimin vasıflarının kanunla belirlendiği gibi bizzat kanunla düzenlenmiştir.

ETİK VE ÂDÂB⁴⁵ FARKI ÜZERİNE DİR ;

Mukayeseli hukukta ve Türk Yargısında (Mecelle’de) Etik / Âdâb bahsi nedir diye bakılırsa Türkçemiz ile sair dillerin mukayesesi gündeme gelecektir.

⁴⁵ Âdâb; (Edeb kelimesinin çoğuludur.) Usul, yol, yordam, davranış kaideleri, terbiye. Ahlâk ve terbiyenin gerektirdiği konuşma ve hareket tarzı. Adaba uymayanlara edepsiz denir.

Osmanlıcada ve bugünkü Türkçemizde kullanılan benzer kelime veya kalıplar;

“Yol yordam bilmek”, “Usul erkân gözetmek”, “Âdâba, edebe riayet etmek”, vs. deyim, tabir veya kavramlardır.

Bundandır ki Mecelle bugünün Etik denilen kavramının tam karşısına “Âdâbı” koymuştur.

Etik kelimesinin sadece töre anlamına geldiği ve âdâb kelimesinin ise usul, yol, yordam, terbiye, davranış kaideleri gibi son derece kapsayıcı anlamı dikkate alınırsa Türk Yargısında ve Türk Yargı literatüründe etik yerine âdâb kavramının kullanılmasının çok daha isabetli olacağı düşünülmektedir. “Türk Yargısında Âdâb” kavramı işlenmeli, geliştirilmeli ve teşvik edilmelidir.

Daha evvelden de arz olunduğu üzere 1869 tarihli Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye’nin “Hüküm ve hâkimlikten” bahseden 16. kitabının 1. babının 1, 2, 3 ve 4. fasıllarında hâkimin vasıfları, âdâbı, vazifesi ve yargılama şekilleri düzenlenmiştir.

Mecelle’nin “Hâkimin Âdâbı” başlıklı 2. Faslındaki maddeler tamamen buna dairdir.

Bakıldığında;

Madde 1795 – Hâkim; mahkeme meclisinde alışveriş veya şakalaşma gibi meclisin azametini giderecek (gölgeleyecek) fiil ve hareketlerden sakınmalıdır.

Madde 1796 – Hâkim; taraflardan hiçbirinin hediyesini kabul etmez.

Madde 1797 – Hâkim; birbirini mahkemeye veren taraflardan hiçbirinin ziyafetine gitmez.

Madde 1798 – Hâkim; mahkeme esnasında taraflardan yalnız birini hanesine kabul veya hüküm sırasında biriyle yalnız kalmak veya taraflardan birine el, göz veya baş ile işaret eylemek veya taraflardan birine gizli lakırdı veya diğerinin bilmediği lisanla söz söylemek gibi töhmet ve su-i zanna sebep olabilecek hal ve harekette bulunmamalıdır.

Madde 1799 – Hâkim; hasım taraflar arasında adaletle hükmetmeye memurdur.

Bundan dolayı; taraflardan biri her ne kadar şerefli kimselerden ve diğeri halktan biri olsa bile yargılama sırasında *tarafları oturtmak ve*

kendilerine bakmak ve söz vermek gibi muhakemeye ait işlemlerde tamamıyla Adalet Ve Eşitliğe riayet etmelidir.

Şeklindeki maddeleri dikkatimizi çekmektedir.

14) ELEŞTİRİYE/TENKİDE/KRİTİĞE AÇIK OLMAK

Hâkim mutlak surette eleştiriye açık olmalı, en ağır tenkidde bile karşı tarafın haklılık payı bulunabileceğini öngörmeli, böyle bir durum ne kadar negatif olsa dahi bu süreci ağırbaşlılık ve sabırla ele alarak değerlendirmeli, analizini kalbinde ve beyninde yapmalı ve pozitif (suhuletle ve sükunetle) davranmalıdır. Hele hâkimin bizzat kendi kusur veya ihmalden kaynaklanan bir hususta karşı tarafın (doz aşımı /ölçüsüz, mizansız olsa dahi) dile getireceği tenkidi, (bu bazen bir sitem, bazen açıkça tepki, bazen de daha ağır hali olabilmektedir) asla ve asla ölçüsüz bir refleksle ele almamalı ve oluşan yarayı / arızayı / anomaliyi derinleştirmemelidir. Zira ki kendisi bir nizayı /anlaşmazlığı çözmekle (yargılama yapmak ve karar vermekle) vazifelidir. Yoksa, bizzat kendisinin sebep olacağı yeni bir nizaya yol açmamalıdır. Örneğin bilirkişi veya tanık A saat sabah 10;30 da adliyede duruşma salonu önünde hazır bulunması hususunda bilgilendirilmiş ve vaktinde gelmiş ve beklemektedir. Hâkimin ise o gün itibarıyla diğer dosyalarında süreç uzamış ve maalesef A şahsı ancak saat 14;33 de dinlenebilmiştir. Esasen bizler de bir başka ortamda (bankada, lokantada, hastahanede, vs.) bu kadar bekletilsek muhakkak bir şekilde tepkimizi dile getiririz. Genel hayat sürecinde hal böyle iken bizim elimizde olmayan bir nedenle saatlerce bekleyen birinin, olayımızdaki A şahsının daha salona girer girmez tepkisini dile getirmesi son derece doğaldır, anlayışla karşılanmalıdır. Hatta bu duruma istemeyerek veya elimizde olmayarak yol açtığımız için son tahlilde kusur bizim (yargı teşkilatının) olup bunu da kabul etmek, belki münasip bir lisanla da özür dilemek ve ardından adli prosedüre başlamak/geçmek gerekir. Zira ki nezaket ve tevazu bizim için esastır. Yanlışımız/kusurumuz varsa, bize yakışan erdemli davranmak, yürüttüğümüz işlemlerde yanlışımız nedeniyle güven zedelenmesine yol açmamaktır.

Nitekim kusur halinde genelde; insanlar sözle, devletler ise tazminat ödeyerek özür dilemektedirler. Bizlerin (hâkim-savcının) da insan olmamız hasebiyle kusurumuz halinde derhal özür dilemek erdemin-

den kaçınmamamız ve samimi şekilde bunu yapmamız gerekir diye düşünülmektedir.

Bazı ortamlarda ise eleştiri veya tenkit esasen hakkındaki yargılamanın seyrini tahmin eden ve bundan hoşlanmayan taraftan da gelebilir. Belki de bundan amaç doğru, dürüst ve tarafsız hâkimi bir polemğin içine çekmek, onunla tartışarak, soğukkanlılığını / metanetini / kendine hâkimiyetini sarsmak ve bu yolla en önemli vasıflarını yani sırasıyla önce tarafsızlığını, ardından da doğruluğunu gölgelemek ve böylece davadan çekilmesini hedeflemek olabilir. Pek tabiidir ki basiretli bir hâkim bu manevrayı öngörmeli ve kendisine yükleneni ve bekleneni yerine getirmelidir. O da sabırla ve sükunetle davranmak, itidalini kaybetmemek ve aynen Mecelle’de vurgulandığı gibi; hakîm, fehîm, mekîn, metîn, müstakîm, emin sıfatlarının hakkını vermektir. En hafif veya en ağır bir tenkit karşısında öfkelenen veya kızan veya kinlenen bir hâkim artık hâkim değildir. Zira en önemli vasfını yani kendine hâkimiyetini kaybetmiştir. Şu halde eleştiriye açık ve metin olmak basit bir beklenti veya erdem değil bizzat hâkime yüklenmiş bir sorumluluktur.

Hâkim yargılama prosedürünün ev sahibi /idarecisi olarak, en azından duruşmadaki tansiyonu yükseltmemekle, varolan stresi artırmamakla /yoğunlaştırmamakla, tam aksine mutedil ve sakin bir ortam ve mekânda süreci ikmal ettirip, karar vermekle görevlidir. Bu husus herhangi bir metinde yazılı olmayabilir. Ancak her halde hâkimin bizzat gerdiği /hâkimin tavırlarıyla gerilen veya provoke edilen bir duruşmanın veya yargılamanın da artık yargılama olmayacağı, en azından adil bir yargılama olmayacağı bilinmek gerekir.

Evvelden arz edildiği gibi; duruşma salonunda gerçeğin özgürce ifade edilebilmesi ve adaletin tecelli edebilmesi için gerekli ideal ortamı sağlamak hâkim için bir görevdir /hâkimin görevidir.

15) BİLGİYE SONSUZ AÇLIK/BİLİME KARŞI AŞK/SEVDA/ TUTKU DERECESİNDE MERAK

Daha evvelden Mecelle’nin “HÂKİMİN VASIFLARI” başlıklı 1. Faslında bulunan 1792. Maddede; “Hâkim; hakîm, fehîm, müstakîm, emîn, mekîn ve metîn olmalıdır.”

Denilmiş idi.

Yine bu maddede geçen 2. Vasıf, yani Hakîm kelimesinin lügat anlamının da; âlim, bilgin, haklı ve haksızı ayırıp hak ve adalet üzere hükmeden olduğu vurgulanmış idi. Şu halde bilgisiz bir kişinin hakîm tabir-i diğerle âlim, bilgin ve neticede hâkim olması imkânsızdır.

Hâkimin vicdanı yanında en esaslı sermayesi bilgisidir. Bilginin sürekli güncellenmediği bir yerde ise hukukun donacağını ve dogma-ya dönüşeceğini söylemek mübalağa olmasa gerektir.

Bu meyanda Türkiye Adalet Akademisi'nin misyon tanımına baktığımızda;

- “- Adalet ve Hukuk alanını ilgilendiren gelişmeleri yakından takip etmek,
- Bilimsel araştırma ve geliştirme çalışmaları ile özgün bilgi üretmek ve toplumla paylaşmak,
- İnsan haklarına ve hukuka uygun, adil ve hızlı yargılama becerisinin kazandırılmasına yönelik eğitimler vermek,
- Ulusal ve uluslararası alanda projeler yapmak ve paydaşlar ile birlikte çözümler üretmek”⁴⁶

Şeklinde tanımlandığını görürüz.

Hikmet makamında oturan ve hikmetle (bilgiyle) hükmeden (karar veren) hâkimin ise hikmetin kendisine /bilgiye, bilime ilgisiz kalması veya sürekli kendini update /upgrade etmemesi makul ve mazur görülecek bir hal olmasa gerektir.

Anadolu'da yeşeren ve evrenselleşen bir başka değerimiz, Edebali⁴⁷ der ki; “Kişinin gücü, günün birinde tükenir, ama bilgi yaşar. Bilginin ışığı, kapalı gözlerden bile içeri sızar, aydınlığa kavuşturur. Hayvan ölür, semeri kalır; insan ölür eseri kalır. Gidenin değil, bırakanın ardından ağlamalı... Bırakanın da bıraktığı yerden devam etmeli.”,

Yine kültürümüzün kadim bir başka ferdi, Lokman Hekim, ise hikmet ve bilgi hakkında;

“Şu cihanda bana ilimden daha yakın bir dost bulunmaz. İlim ha-

⁴⁶ <http://www.taa.gov.tr/362-misyonumuz.html>

⁴⁷ http://tr.wikipedia.org/wiki/%C5%9Eeyh_Edebali

zineye bedeldir; zira hazineyi sen muhafaza edersin, ilim ise seni muhafaza eder.”⁴⁸ Demektedir.

Bu konuda denebilir ki bilgi; bizim canımızdır, kanımızdır, atar damarımızdır, bizim için havadır, sudur, hayattır, hikmettir, kararımızda isabettir, nihayette de adalettir.

“Âvâzeyi bu âleme Dâvûd gibi sal,

Bâkî kalan bu kubbede bir hoş sada⁴⁹ imiş.”⁵⁰ Bâkî.

SON SÖZ

Şu hususu hatırlamakta fayda vardır ki; mükemmellik bir hedeftir. Belki bazıları için ulaşmak imkânsızdır. Amma ve lakin bizler (Türk Yargısının samimi ve mütevazı mensupları) için bu yoldaki her gayret mukaddestir, takdire /teşvike / tebşire /tasdike değerli değerdedir.

Son tahlilde; üstün değerler üreten ve bu değerleri icra ve ihraç eden bir Türk Yargısı ve hukukun üstünlüğüne ve temel ve evrensel hakların dokunulmazlığına tüm benliğiyle inanan, insana hizmet eden, sevgi ve barışı evrensel kılan bir dünya temennisiyle,

En samimi saygılarımı arz ederim.

Kaynakça

Nizam-ül Mülk, Siyasetnâme, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Hasan Ali Yücel Klasikler Dizisi, III. Baskı, İstanbul 2011.

Pala İskender, Hoş Sadâ, Kapı Yayınları, I. Basım, İstanbul 2013.

<http://www.inspiration-oasis.com/martin-luther-king-quotes.html#Justice>

http://thinkexist.com/quotation/delay_in_justice_is/197197.html

http://en.wikipedia.org/wiki/Justice_delayed_is_justice_denied

http://tr.wikipedia.org/wiki/magna_carta

<http://books.google.com.tr/books?id=DeQYXYMBtwgC&pg=PA761&lpg=PA761&dq=nullum+vendemus&source=bl&ots=CU1lIZcb7J&sig=2asmXdBBFa3BVeERBF>

⁴⁸ Nizam-ül Mülk/Siyasetnâme sayfa 79, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Hasan Ali Yücel Klasikler Dizisi, III. Baskı

⁴⁹ Sadâ; ses, eser, ürün, her insanın dünyada bıraktığı bakiye, bizde (Yargıda) adil bir karar / hüküm olmalıdır.

⁵⁰ İskender Pala, Aşk ve Hikmete dair Hoş Sadâ, Kapı Yayınları.

- GEWktP7gU&hl=tr&sa=X&ei=c6FHUaGTJoiktAaD6YH4BQ&sqi=2&ved=0CEQ
Q6AEwBQ#v=onepage&q=nullum%20vendemus&f=false
- http://books.google.com.tr/books?id=-yL4B0q4k1UC&pg=PA2014&dq=nullum+vendemus&source=bl&ots=7g8bG_ke70&sig=zcrDJHA_nzMHcg2QTBCKDF8-woY&hl=tr&sa=X&ei=c6FHUaGTJoiktAaD6YH4BQ&sqi=2&ved=0CDcQ6AEwAg#v=onepage&q=nullum%20vendemus&f=false
- <http://books.google.com.tr/books?id=EZJoSq45EPQC&pg=PT297&dq=differemus&hl=tr&sa=X&ei=ZqRHUZb1HsSxPLfkgeAK&ved=0CF4Q6AEwCA>
- <http://books.google.com.tr/books?id=WKhLAAAAYAAJ&pg=PA3&dq=differemus&hl=tr&sa=X&ei=ZqRHUZb1HsSxPLfkgeAK&ved=0CDAQ6AEwAA#v=onepage&q=differemus&f=false>
- Gökdemir Sevgi, Gökdemir Ayvaz, Yunus Emre, Güldeste, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 1000 Temel Eser, Ankara 1996.
- More Thomas, Utopia, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Hasan Ali Yücel Klasikler Dizisi XV. Basım, Çevirenler Sabahattin Eyuboğlu, Vedat Günyol, Mina Urgan, İstanbul 2012.
- Lincoln Abraham, speeches; <http://www.infoplease.com/t/hist/state-of-the-union/73.html>
- <http://showcase.netins.net/web/creative/Lincoln/speeches/house.htm>
- Alatlı Alev, Beyaz Türkler Küstüler, Everest Yayınları, 10. Basım, İstanbul 2013.
- Hennessey Edward F, Excellent Judges, Franklin N. Flaschner Institute, Inc. Boston MA 1997.
- Nizam-ül Mülk, Siyasetnâme, Timaş Yayınları, Şark Klasikleri, İstanbul 2005.
- Gölpınarlı Abdalbaki, Yunus Emre Hayatı ve Bütün Şiirleri, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Hasan Ali Yücel Klasikler Dizisi V. Basım, İstanbul 2013.
- Hondu Selçuk, Yargı Etiği Sempozyumu, Kamu Etik Kurulu Üyesi / Emekli Danıştay Üyesi Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Yayınları, Temmuz 2013.
- [http://en.wikipedia.org/wiki/Mirroring_\(psychology\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Mirroring_(psychology))
- http://www.ehow.com/how_6703457_become-judge-australia.html
- Tarhan Nevzat, Ailede, Toplumda, Siyasette Değerler Psikolojisi / Güzel İnsan Modeli, Timaş Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 2011.
- <http://tr.wikipedia.org/wiki/Etik>
- <http://www.taa.gov.tr/362-misyonumuz.html>
- http://tr.wikipedia.org/wiki/%C5%9Eeyh_Edebali